

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan tapaturmavakuutuslakia muutettavaksi siten, että tapaturmavakuutuksen perhe-eläkejärjestelmä uudistettaisiin ottaen huomioon työ- ja kansaneläkejärjestelmissä heinäkuun 1 päivästä 1990 toteutettu perhe-eläkeuudistus. Leskeneläkejärjestelmä ulotettaisiin koskemaan miehiä ja lapseneläkkeen määräytymissäännökset irrotettaisiin leskeneläkkeestä. Ehdotuksen mukaan myös henkilö, jonka kanssa työntekijä avioliittoa solmitta jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa eli niin sanottu avopuoliso voisi saada leskeneläkkeen, jos hänellä oli työntekijän kanssa yhteinen lapsi tai sopimus keskinäisestä elatuksesta. Opiskevalle lapselle lapseneläke maksettaisiin siihen saakka, kun hän täyttää 25 vuotta.

Myös tapaturmavakuutuksen perhe-eläkejärjestelmässä otettaisiin huomioon lesken omat mahdollisuudet huolehtia toimeentulostaan puolison kuoleman jälkeen siten, että lesken omat työ- tai eläketulot vaikuttaisivat les-

keneläkkeen suuruuteen. Lesken tulot eivät kuitenkaan vaikuttaisi leskeneläkkeen määrään niin kauan kuin hänellä on työntekijän jälkeen lapseneläkkeeseen oikeutettuja lapsia. Leskeneläke maksettaisiin aina täysimääräisenä vuoden ajan työntekijän kuolemasta. Kun lesken työ- tai eläketulot määritellään kuolinhetkellä vallinneen tason mukaisesti, vakuutuslaitoksen olisi annettava aina leskeneläkkeen hakijalle päätös siitä, vaikuttaako hänen työ- tai eläketulonsa leskeneläkkeen määrään. Jos leski solmii avioliiton tai alkaa elää niin sanotussa avoliitossa, leskeneläke lakkautettaisiin.

Esityksestä aiheutuisi tapaturmavakuutusjärjestelmälle yhteensä noin 9,3 miljoonan markan vuotuiset lisäkustannukset vuoden 1991 tasossa eli noin 1 prosentin korotus kokonaiskorvausmenoon. Pidemmällä aikavälillä uudistus säästäisi perhe-eläkemenoja.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1993 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Asian valmistelu	9
1. Tapaturmavakuutuksen perhe-eläkesäännösten uudistamisen tarve	3	4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	9
2. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	9
2.1. Tapaturmainen kuolema	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
2.2. Perhe-eläkkeeseen oikeutetut	4	1. Lakiehdotuksen perustelut	10
2.2.1. Yleistä	4	2. Voimaantulo	18
2.2.2. Leski	4	3. Säättämisjärjestys	18
2.2.3. Lapsi	5	LAKITEKSTI	19
2.2.4. Muu omainen	6	LIITE	23
2.3. Perhe-eläkkeen suuruus	6	Rinnakkaisteksti	23
2.4. Perhe-eläkeoikeuden lakkaaminen	8		
2.5. Hautausavustus	8		

YLEISPERUSTELUT

1. Tapaturmavakuutuksen perhe-eläkesäännösten uudistamisen tarve

Perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistukseen kuuluvat lait (100—107/90) tulivat voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Uudistus koski työ-, virka- ja yrittäjäeläkkeitä sekä kansaneläkelaitoksen hoitamaa yleistä perhe-eläkettä. Sen tavoitteena oli parantaa lasten eläketurvaa ja kohdentaa perhe-eläke siten, että eläke aikaisempaa oikeudenmukaisemmin ja tasa-arvoisemmin ottaisi huomioon huoltajan kuoleman perheen toimeentulolle aiheuttaman menetyksen.

Uudistusta perusteltiin muun muassa sillä, että työelämässä, etenkin naisten työssäkäynnissä, sosiaaliturvassa ja opiskelussa sekä perheen rakenteessa tapahtuneiden muutosten seurauksena perhe-eläketurva oli osittain vanhentunut. Kahden viime vuosikymmenen aikana tapahtuneiden muutosten seurauksena naisten osallistuminen työelämään on kasvanut niin, ettei se vanhimpia ikäluokkia lukuun ottamatta poikkea miesten työssäkäynnistä. Kotia pääasiallisesti hoitavien naisten määrä on vastavasti pienentynyt. Tämän kehityksen katsottiin merkinneen olennaista muutosta perheen tulomuodostuksessa ja aviopuolisoiden henkilökohtaisessa toimeentulossa. Samoin katsottiin, että vastuu perheen toimeentulosta kuuluu tasavertaisesti molemmille puolisoille. Perheen rakenteen todettiin myös muuttuneen siten, että avioerot, niin sanotut avoliitot ja yksinhuoltajaperheiden määrät ovat lisääntyneet. Myös 1 päivänä tammikuuta 1987 voimaan tullut naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (609/86) edellytti uudistuksen toteuttamista.

Uudistus toteutettiin korottamalla lapseneläkkeen määriä ja jakamalla perhe-eläke selkeästi leskeneläkkeeseen ja lapseneläkkeeseen. Lapseneläkkeeseen saatettiin tasapuolisesti oikeutetuiksi kaikki ne lapset, joiden elatukseen edunjäntäjä ennen kuolemaansa oli osallistunut tai ollut velvollinen osallistumaan. Sukupuolten tasa-arvo toteutettiin oikeuttamalla myös mieslesket leskeneläkkeeseen puolisonsa kuoleman jälkeen. Leskeneläkkeen kohdentamista tarkennettiin siten, että myös lesken omat toimeentulomahdollisuudet otetaan huomioon leskeneläkkeen määräytymisessä. Tämä

tapahtuu niin sanotun eläkesovituksen avulla, jossa lesken oma ansioläke tai sitä vastaava tulo yhteensovitetään leskeneläkkeen kanssa perheen talouden kokonaistilannetta arvioitaessa. Leskeneläke mitoitetaan sitä toimeentulon alenemista vastaavaksi, jonka kuolema on aiheuttanut. Eläkesovitusta ei kuitenkaan tehdä niin kauan kuin leskellä on huollettavanaan alaikäisiä lapsia.

Edellä mainituista syistä myös lakisääteisen tapaturmavakuutuksen perhe-eläkejärjestelmä olisi uudistettava. Korvausjärjestelmien yhdenmukaisuuden vuoksi uudistus pitäisi toteuttaa tapaturmavakuutusjärjestelmässä siten, että lasten eläketurvan tarvetta korostettaisiin irrottamalla heidän eläkkeensä itsenäiseksi leskeneläkkeestä. Myös miehet saisivat aina leskeneläkeoikeuden puolisonsa jälkeen samalla, kun lesken omat toimeentulomahdollisuudet otettaisiin huomioon korvauksen suuruutta määrittäessä. Esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi myös työntekijän kuoleman johdosta maksettavaa hautausapua koskevat tapaturmavakuutuslain säännökset. Koska tapaturmavakuutus perustuu vahingon korvaamiseen ja on ensisijainen työeläkkeeseen nähden, uudistuksessa on myös pyritty säilyttämään järjestelmän parempi korvaustaso työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeisiin verrattuna.

2. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset**2.1. Tapaturmainen kuolema**

Tapaturmavakuutuslain perhe-eläkesäännökset on uudistettu viimeksi 1 päivänä tammikuuta 1982 voimaan tulleella lailla (526/81). Tapaturmavakuutuslain mukaan työtapaturman aiheuttaman kuoleman johdosta suoritetaan työntekijän omaiselle perhe-eläkettä. Laissa edellytetään syy-yhteyttä tapaturman ja kuoleman välillä. Työtapaturmaan rinnastetaan ammattitauti. Merityösuhteessa olleen osalta ei vaadita ehdotonta näyttöä kuolemasta, vaan perhe-eläkeoikeuden perusteeksi riittää katoaminen tietyissä laissa tarkemmin säädetyissä olosuhteissa. Tämä perustuu mainitun työn erikoisolosuhteisiin. Myös muussa työssä voi syntyä vastaavanlainen tilanne. Esimerkiksi räjähdysuonnettomuudessa voi työntekijän ruumis kadota, mutta olosuhteista voidaan päätellä

kuoleman tapahtuneen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että oikeus perhe-eläkkeeseen voisi syntyä myös silloin, kun ehdotonta selvitystä kuolemasta ei voida esittää, mutta on todennäköistä, että työntekijä on tapaturman seurauksena kuollut. Jos työntekijä on saanut 18 haittaluokan mukaista haittarahaa, kuolemaa pidetään pääsääntöisesti tapaturman tai ammattitaudin seurauksena.

2.2. Perhe-eläkkeeseen oikeutetut

2.2.1. Yleistä

Perhe-eläkkeeseen oikeutettuja ovat nykyisin työntekijän leski, lapsi tai muu omainen.

2.2.2. Leski

Työntekijän leskellä tarkoitetaan avioliittolain (234/29) mukaista aviopuolisoa. Avioliiton tulee olla voimassa kuolemaan johtaneen tapaturman sattuessa tai kuolemaan johtaneen ammattitaudin ilmenemishetkellä sekä kuolinhetkellä. Poikkeussäännöksen mukaan aviopuolisolla voi kuitenkin olla oikeus perhe-eläkkeeseen myös tapaturman sattumisen tai ammattitaudin ilmenemisen jälkeen solmitun avioliiton perusteella, jos avioliitosta on syntynyt lapsi tai avioliitto on jatkunut kolme vuotta. Tämä perustuu siihen näkemykseen, että riittävän pitkään jatkunutta avioliittoa tai siitä syntynyttä lasta tapaturman sattumisen jälkeen voidaan pitää osoituksena avioliiton pysyvyydestä. Avioliiton purkautumisen jälkeen puolisolla ei ole enää perhe-eläketurvaa.

Yleinen oikeus perhe-eläkkeeseen on vain naisleskellä. Leskimiehellä on oikeus saada perhe-eläkettä vain, jos vaimo miehen työkyvyttömyyden takia on ollut miehen pääasiallinen elättäjä. Korvauskäytännössä perhe-eläke on myönnetty leskimiehelle vain harvoissa tapauksissa. Se, milloin vaimon voidaan katsoa olleen miehensä pääasiallinen elättäjä, on ratkaistu vertaamalla vaimon tuloja miehen eläketuloihin ja muihin mahdollisiin tuloihin. Leskimiehen työkyvyttömyytensä perusteella sama, varsin vaatimatonkin eläketulo on tällöin useimmiten estänyt perhe-eläkkeen myöntämisen hänelle. Käytännössä miesleskien perhe-eläketurva on tällä hetkellä merkittävästi heikompi kuin naisleskien.

Kuten perhe-eläkejärjestelmän kokonaisu-

distusta koskevassa yhteydessä on jo todettu, naisten työssäkäynnin lisääntymisen seurauksena puolisoiden vastuu perheen toimeentulosta on yhä useammin siirtynyt molemmille puolisoille. Tämän vuoksi eri sukupuolia pitäisi kohdella tasavertaisesti myös tapaturmavakuutusjärjestelmässä. Tätä edellyttää myös laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Siksi ehdotetaan, että myös mies voisi olla samoin perustein kuin nainen perhe-eläkkeen saajana.

Henkilöä, jonka kanssa edunjättäjä avioliittoa solmimatta jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa (niin sanotussa avoliitossa), eli niin sanottua avopuolisoa ei nykyisin pidetä perhe-eläkkeeseen oikeutettuna. Kuitenkin esimerkiksi kansaneläkelaki (347/56) ja sairausvakuutuslaki (364/63) on ulotettu koskemaan tilanteita, joissa mies ja nainen avoliittoa solmimatta jatkuvasti elävät yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana tällaisessa suhteessa eläminen on yleistynyt. Tavallisinta tämä on perhettä perustamassa olevilla nuorilla. Avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisine lapsineen elävät mies ja nainen muodostavat usein perheyhteisön, jota voidaan verrata avioliittoon perustuvaan perheeseen. Tällaiseen yhteisöön saattaa kuulua myös aikaisemmasta avoliitosta syntyneitä lapsia, jotka elävät samassa taloudessa miehen ja naisen yhteisten lasten kanssa muodostaen kiinteän perheyksikön. Tapaturmavakuutusjärjestelmän vahingonkorvausoikeudellisen luonteen huomioon ottaen ei ole perusteltua kohdella perheyksikön jäseniä perhe-eläkeoikeuden osalta tällaisissa tapauksissa eri lailla tosiasiallisista olosuhteista piittaamatta. Siksi ehdotetaan, että myös henkilöllä, jonka kanssa edunjättäjä avoliittoa solmimatta jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, voisi tietyissä tapauksissa olla oikeus perhe-eläkkeenä suoritettavaan leskeneläkkeeseen.

Koska niin sanotun avoliiton syntymistä ei ole lainsäädännössä yksiselitteisesti säännelty, käytännössä saattaa joissain tapauksissa olla vaikea todennettavissa olevien seikkojen perusteella päätellä tällaisen suhteen olemassaolo. Tämän vuoksi ehdotetaan, että työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen henkilön oikeus leskeneläkkeeseen ulotettaisiin vain sellaisiin tapauksiin, joissa voidaan ulkoisten seikkojen perusteella riittävällä varmuudella päätellä, että kysymyksessä on avioliittoon perustuvaan perheeseen verrattavissa oleva, py-

syväksi tarkoitettu perheysikkö. Tällaiseksi voidaan katsoa sellainen avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen, josta on syntynyt yhteinen lapsi tai jossa sen osapuolten kesken on solmittu sopimus keskinäisestä elatuksesta. Sopimuksen voidaan katsoa olevan olemassa, jos se on viranomaisen oikeaksi todistama. Jos maatalousyrittäjän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä henkilö on vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) mukaisesti tämän maatalousyrittäjänsä, voidaan heidän välillä katsoa olevan tässä tarkoitettu sopimus keskinäisestä elatuksesta.

Tapaturmavakuutuslain mukainen avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen edellyttäisi suhteelta tietynlaista jatkuvuutta, mikä on yleensä ominaista avioliitolle. Näin ollen pelkästään yhteinen lapsi ei olisi osoitus suhteen pysyvyydestä eikä synnyttäisi oikeutta leskeneläkkeeseen. Ratkaisevaa eläkeoikeuden edellytysten täyttymiselle olisi samoin kuin aviopuolisonkin kohdalla työntekijän kuolinhetken tilanne. Yhteinen lapsi voisi kuitenkin syntyä työntekijän kuolemankin jälkeenkin. Ennen kuolemaa päättyneet avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen ei synnyttäisi oikeutta leskeneläkkeeseen.

Nykyisen lain mukaan lesken perhe-eläkeoikeus edellyttää tiettyjen ehtojen täyttymistä siinä tapauksessa, että avioliitto on solmittu tapaturman sattumisen tai ammattitaudin ilmenemisen jälkeen. Avioliiton tulee olla jatkunut vähintään kolme vuotta ennen työntekijän kuolemaa tai avioliitosta on täytynyt syntyä lapsi. Näiden ehtojen säilyttäminen on tarpeellista ja yhdenmukaisuus edellyttää niiden ulottamista koskemaan myös avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä.

Käytännössä esiintyy tapauksia, joissa työntekijä on ennen avioliittonsa purkautumista muuttanut pois yhteisestä kodista ja ryhtynyt elämään toisen henkilön kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Eräissä tapauksissa on perusteltu poiketa pääperiaatteesta, jonka mukaan tällaisella niin sanotulla avopuolisolla voi olla oikeus leskeneläkkeeseen vain silloin, kun työntekijä ei ollut kuollessaan avioliitossa. Lähtökohtana olisi tällöinkin kuolinhetken tosiasiallinen tilanne ja se, että leskeneläkkeeseen oikeutettuna voisi olla vain yksi henkilö. Mikäli työntekijä kuollessaan jatkuvasti eli aviopuolisostaan erillään toisen henkilön kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa siten, että edellä mainitut muut edellytykset tällaisen henkilön

oikeudelle leskeneläkkeeseen täytyvät ja aviopuolisolla oli samaan aikaan vireillä hakemus avioliittonsa purkamisesta, olisi tällaisella avopuolisolla aviopuolison asemesta oikeus leskeneläkkeeseen. Aviopuolisosta erillään asumista pidettäisiin tällöin osoituksena työntekijän todellisesta halusta lopettaa avioliittonsa. Muussa tapauksessa eläkkeeseen oikeutettuna olisi aviopuoliso.

Perhe-eläkeoikeuden laajentamisella koskemaan niin sanottua avopuolisoa ei ole tarkoitus muuttaa tapaturmavakuutuslain mukaista vakuuttavien piiriä. Lain perheenjäsenen käsite on tarkoitus pitää ennallaan.

2.2.3. Lapsi

Perhe-eläkkeeseen oikeutettuna lapsena pidetään nykyisen lain mukaan alle 18-vuotiasta työntekijän omaa lasta, ottolasta ja sellaista aviopuolison lasta, jonka huoltajana sanottu aviopuoliso on. Tällaisena lapsena pidetään myös sellaista avioliiton ulkopuolella syntyntä lasta, johon nähden työntekijän elatusvelvollisuus on oikeuden päätöksellä vahvistettu sekä sellaista muuta lasta, jonka elatuksesta työntekijä on joko omassa kodissaan tai muutoin huolehtinut. Mikäli huoltosuhte työntekijään on syntynyt vasta tapaturman tai ammattitaudin ilmenemisen jälkeen, on edellytyksenä, että huoltosuhte on jatkunut kolme vuotta. Muulla lapsella tarkoitetaan esimerkiksi kasvattilasta. Ottolapsi ei saa ottolapsisuhteen aikana perhe-eläkeoikeutta luonnollisten vanhempiansa jälkeen.

Nykyisen tapaturmavakuutuslain lapsikäsite on hyvin saman sisältöinen kuin 1 päivästä heinäkuuta 1990 voimaan tullessa uudessa perhe-eläkejärjestelmässä. Korvausperusteiden yhdenmukaisuuden vuoksi tätä lapsen käsitettä olisi kuitenkin syytä edelleen täsmentää.

Lapselle maksettava perhe-eläke olisi nimeltään lapseneläke. Siihen olisi oikeutettu edelleenkin työntekijän alle 18-vuotias lapsi. Lapseneläkkeeseen oikeutettuna lapsena pidettäisiin myös sellaista avio- tai avopuolison lasta, jonka elatuksesta työntekijä kuollessaan huolehti. Eläkeoikeuden syntyminen edellyttäisi tällaisten lasten kohdalla tosiasiallista huoltosuhdetta lapsen ja työntekijän välillä. Edellytyksenä olisi lisäksi se, että tällaisen lapsen omalla vanhemmalla on oikeus leskeneläkkeeseen.

seen työntekijän jälkeen. Lapsen rinnastettai-
siin edellä tarkoitetuissa tapauksissa myös ot-
tolapsi.

Nykyisin lapsella voi olla oikeus perhe-
eläkkeeseen vielä 21 vuoden ikään saakka, jos
hän 18 vuotta täytettyään ansiotyössä olematta
opiskelee kehittyäkseen vastaista ammattia tai
tointa varten. Samoin, jos lapsi ruumiillisen tai
henkisen vajavuuden takia on kykenemätön
itsensä elättämiseen, eläkeoikeus voi jatkua niin
kauan kuin mainittu tila kestää. Tämä edellyt-
tää kuitenkin, että vajavuus on syntynyt ennen
21 vuoden iän täyttämistä. Opiskelutapauksissa
lapsen perhe-eläkeoikeus jatkuu myös kesälo-
makauden yli. Opiskeluksi on katsottu keskias-
teen koulutus ja korkeakouluopiskelu sekä
ammattiin valmistava täysipäiväinen koulutus.

Jokaisella 16 vuotta täyttäneellä henkilöllä
on nykyisin kansaneläkelain mukaan oikeus
vähimmäiseläketurvaan. Tapaturmavakuutus-
järjestelmän vahingonkorvausluonteen huo-
mioon ottaen on kuitenkin tarkoituksenmu-
kaista säilyttää opiskelevilla ja työkyvyttömillä
lapsilla tapaturmavakuutuksen antama erityis-
turva. Sen vuoksi ehdotetaan, että lapsenelä-
kettä maksettaisiin opiskelevalle tai työkyvyt-
tömälle lapselle niin kauan kuin mainittu olo-
suhde jatkuu, mutta kuitenkin enintään siihen
saakka, kun hän täyttää 25 vuotta. Työkyvyt-
tömien lasten kohdalla olisi nykyisestä poike-
ten edellytyksenä myös se, että työkyvyttömyys
oli alkanut ennen työntekijän kuolemaa. Opis-
kelu sen sijaan voisi alkaa työntekijän kuole-
man jälkeenkin. Myös silloin kun lapsi lap-
seneläkkeen päätyttyä ennen 25 vuoden täyttä-
mistä jatkaa keskeytynyttä opiskeluaan, voitai-
siin eläkkeen maksaminen aloittaa uudelleen.
Lapsen työkyvyttömyyden perusteella makset-
tavan lapseneläkkeen osalta tällaista mahdolli-
suutta ei olisi.

2.2.4. Muu ominainen

Nykyisen tapaturmavakuutuslain mukaan
perhe-eläkkeeseen ovat oikeutettuja myös työn-
tekijän vanhemmat, ottovanhemmat ja isovan-
hemmat sekä 18 vuotta nuoremmat sisarukset,
joiden työkyky ja varallisuus ovat niin vähäisiä,
että he elatukseensa nähden ovat huomattavas-
ti riippuvaisia työntekijästä. Muiden omaisten
oikeus perhe-eläkkeeseen perustuu siten lä-
hisukulaisuuteen sekä omaisen alentuneesta
työkyvystä tai vähäisestä varallisuudesta johtu-

vaan taloudelliseen riippuvuuteen työntekijäs-
tä. Tällaisella muulla omaisella on oikeus per-
he-eläkkeeseen niin kauan kuin hänen ei voida
olettaa saavan toimeentuloaan saatavilla ole-
valla sellaisella työllä, jonka suorittamista hä-
neltä voidaan kohtuudella edellyttää silmällä
pitäen hänen koulutustaan, aikaisempaa toi-
mintansa, ikäänsä ja asumisolosuhteitaan sekä
näihin verrattavia muita seikkoja.

Niin kuin edellä on todettu, kansaneläkejär-
jestelmä antaa jokaiselle Suomessa asuvalle
henkilölle työkyvyttömyyden, vanhuuden tai
työttömyyden perusteella vähimmäiseläketur-
van. Tapaturmavakuutusjärjestelmän antama
perhe-eläke tällaisille omaisille ei ole enää
perusteltua. Sen vuoksi ehdotetaan, että muut
omaiset eivät enää olisi perhe-eläkkeeseen oi-
keutettuja.

2.3. Perhe-eläkkeen suuruus

Perhe-eläke lasketaan työntekijän vuosi-
työansiota. Vuosityöansio määrätään nykyisin
työntekijän tapaturman sattumishetken tai am-
mattitautiin ilmenemishetken työansioiden pe-
rusteella tapaturmavakuutuslain 28 §:n mukai-
sesti. Perhe-eläkkeen perusteena käytetään kui-
tenkin aina vähintään tapaturmavakuutuslain
mukaista vähimmäisvuosityöansiota, jonka
määrä vuoden 1992 indeksitasossa on 42 800
markkaa.

Perhe-eläke on nykyisin yhteinen leskelle ja
lapsille. Sen kokonaismäärä riippuu perhe-
eläkkeen saajien lukumäärästä. Perhe-eläke on
vuodessa yhdelle omaiselle 40 prosenttia, kah-
delle omaiselle 55 prosenttia ja kolmelle tai sitä
useammalle omaiselle 65 prosenttia työntekijän
vuosityöansiosta. Perhe-eläkkeen jakautuminen
edunsaajien kesken riippuu heidän lukumääräs-
tään ja asemastaan. Perhe-eläkkeestä kuuluu
puolisolle ja täysorvolle kaksi osaa sekä muulle
lapselle ja omaiselle yksi osa. Naislesken omat
ansiot eivät vaikuta hänelle maksettavan perhe-
eläkkeen määrään. Myöskään mieslesken omat
ansiot eivät vaikuta hänen perhe-eläkkeensä
määrään. Ne vaikuttavat ainoastaan hänen
oikeuteensa saada perhe-eläkettä.

Perhe-eläkkeen enimmäismääräksi ehdote-
taan 70 prosenttia työntekijän vuosityöansios-
ta. Perhe-eläke koostuisi leskeneläkkeestä ja
lapseneläkkeestä. Leskeneläkkeen suuruudeksi
ehdotetaan työntekijän vuosityöansiosta 40
prosenttia, jos muita edunsaajia ei ole; 35

prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja yksi lapsi; 30 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kaksi lasta; 20 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kolme lasta sekä 15 prosenttia, jos edunsaajina leskeneläkkeeseen oikeutetun lisäksi on neljä tai sitä useampi lapsi. Leskeneläkkeen suuruuteen vaikuttaisi siten myös lapseneläkkeeseen oikeutettujen lukumäärä.

Lasten aseman korostamiseksi itsenäisinä etuuden saajina ehdotetaan, että lapseneläkkeiden yhteismäärä olisi pääsääntöisesti riippumaton siitä, onko työntekijän jälkeen jäänyt leskeneläkkeeseen oikeutettu edunsaaja. Lapseneläkkeiden yhteismäärä riippuisi vain lapseneläkkeeseen oikeutettujen lukumäärästä ja asemasta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lapseneläkkeen määrä olisi 25 prosenttia työntekijän vuosityöansioista silloin, kun lapseneläkkeeseen oikeutettuja on vain yksi. Jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on kaksi, lapseneläkkeiden yhteismäärä olisi 40 prosenttia vuosityöansioista. Jos tällaisia lapsia on kolme, olisi vastaava luku 50 prosenttia sekä 55 prosenttia silloin, kun mainittuja lapsia on neljä tai sitä useampia. Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaettaisiin tasan siihen oikeutettujen kesken.

Koska nykyiseen verrattuna ehdotettu laskutapa saattaisi merkitä täysorpojen eläketurvan alenemista, ehdotetaan, että kuitenkin silloin, kun lapseneläkkeeseen oikeutettuina on täysorpoja, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisättäisiin 15 prosenttia työntekijän vuosityöansioista. Tämä lisä jaettaisiin täysorpojen kesken tasan. Lisää ei kuitenkaan maksettaisi siltä osin kuin myönnettävien lesken- ja lapseneläkkeiden määrät yhteenlaskettuina ylittäisivät perheläkkeen enimmäismäärän eli 70 prosenttia työntekijän vuosityöansioista. Tämä olisi poikkeus edellä mainitusta pääperiaatteesta, ettei leskeneläke vaikuta lapseneläkkeen määrään.

Koska puoliset osallistuessaan perheen eläketukseen eivät enää välttämättä osallistu toistensa eläketukseen, perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistuksen yhteydessä on toteutettu periaate, jonka mukaan myös lesken omat mahdollisuudet toimentulotonsa säilyttämiseksi otetaan huomioon. Tämä periaate tulee ottaa vastaavasti huomioon myös tapaturmavakuutuksen perhe-eläkkeessä. Leskeneläkkeeseen oikeutetun mahdollisuudet huolehtia omasta toimentulostaan puolisonsa kuoleman jälkeen ehdotetaan otettaviksi huomioon leskeneläket-

tä määrättäessä niin sanotun tulosovituksen avulla. Tulosovitus tehtäisiin aina työntekijän kuolinhetken olosuhteiden perusteella, eivätkä leskeneläkkeeseen oikeutetun taloudellisissa olosuhteissa myöhemmin tapahtuneet muutokset enää vaikuttaisi tulosovitukseen.

Tulosovituksessa verrattaisiin lesken työ- tai eläketuloja niin sanottuun tulosovitusperusteeseen. Jos nämä tulot ylittäisivät tulosovitusperusteeseen, vähennettäisiin leskeneläkkeen määrää. Vähennyksen suuruus olisi 30 prosenttia tulosovitusperusteeseen ylittävistä lesken tuloista. Tulosovitusperusteeseen suuruus olisi 2,15 kertaa tapaturmavakuutuslain mukainen vähimmäisvuosityöansio työntekijän kuolinhetkellä. Se vähennys, joka tulosovituksesta aiheutuu tehtäisiin siihen 24 §:n 1 momentin mukaiseen leskeneläkkeeseen, johon sen saaja kulloinkin lapseneläkkeensaajien lukumäärästä riippuen on oikeutettu. Vähennys kohdistuisi yleensä 40 prosentin suuruiseen leskeneläkkeeseen.

Jotta leskeneläkkeeseen oikeutetulle jäisi kohtuullinen aika sopeutua työntekijän kuoleman aiheuttamiin taloudellisiin muutoksiin, vähennys tehtäisiin aikaisintaan siihen leskeneläkkeeseen, jota maksetaan työntekijän kuolemaa seuraavan kolmannentoista kalenterikuukauden alusta lukien. Leskeneläke maksettaisiin siten tulosovittamattomana aina vähintään vuoden ajan työntekijän kuolemasta.

Siinä tapauksessa, että leskeneläkkeeseen oikeutetulla työntekijän kuollessa oli huollettavanaan työntekijän jälkeen lapseneläkkeeseen oikeutettu lapsi tai lapsia, joita hän työntekijän kuoleman jälkeenkin yleensä joutuisi huoltamaan, ei ole tarkoituksenmukaista, että leskeneläkkeeseen oikeutetun omat tulot vähentäisivät tänä aikana hänen eläkettään. Siksi ehdotetaan, että näissä tapauksissa tulosovitus toteutettaisiin leskeneläkkeessä vasta, kun kaikkien tällaisten lasten oikeus lapseneläkkeeseen on päättynyt.

Työntekijän omat, kuten aikaisemmasta avioliitosta jääneet lapset, jotka eivät olleet leskeneläkkeeseen oikeutetun huollettavina, mutta joilla on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen, eivät vaikuta leskeneläkkeeseen oikeutetun taloudelliseen asemaan. Siksi tällaisissa tapauksissa tulosovitus toteutettaisiin kuolemaa seuraavan kolmannentoista kalenterikuukauden alusta maksettavaan leskeneläkkeeseen. Tulosovituksesta aiheutuva vähennys kohdistuisi sen jälkeen aina siihen

leskeneläkkeen perusmäärään, jota leskeneläkkeensaaja lapseneläkkeeseen oikeutettujen määrästä riippuen kulloinkin saisi.

Mikäli lapseneläkettä ryhdyttäisiin maksamaan lapsen opiskelun tai ammatillisen koulutuksen alkamisen vuoksi vasta sen jälkeen, kun tulosoitus on jo toteutettu, ei ole tarkoituksenmukaista tämän vuoksi enää muuttaa uudelleen leskeneläkkeen määrää. Sen vuoksi ehdotetaan, että leskeneläke maksettaisiin myös tällaiselta ajalta vähintään sen tulosoitetun leskeneläkkeen mukaisena, jota viimeksi maksettiin. Tulosoitettua leskeneläkettä maksettaisiin tällöin kuitenkin vain siltä osin kuin sen ja lasteneläkkeiden yhteismäärä ei ylitä perhe-eläkkeen enimmäismäärää eli 70 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta.

2.4. Perhe-eläkeoikeuden lakkaaminen

Nykyisen lain mukaan leskellä on oikeus tapaturmavakuutuslain mukaiseen perhe-eläkkeeseen niin kauan kuin hän pysyy naimattomana. Jos hän solmii uuden avioliiton, oikeus perhe-eläkkeeseen lakkaa. Tällöin suoritetaan leskelle kuitenkin kolmen vuoden eläkettä vastaava kertakaikkinen rahamäärä. Tämä yleisperiaate ehdotetaan edelleen säilytettäväksi.

Työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneellä ei nykyisen lain mukaan ole oikeutta perhe-eläkkeeseen. Tällaisessa suhteessa eläminen ei myöskään lakkautta lesken oikeutta perhe-eläkkeeseen. Kuten tässä esityksessä ehdotetaan, työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elänyt henkilö voisi tietyin edellytyksin saada oikeuden leskeneläkkeeseen. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että leskeneläke vastaavasti myös päättyisi silloin, kun leskeneläkkeeseen oikeutettu ryhtyy elämään avioliitonomaisissa olosuhteissa edellä tarkoitettuin tavoin.

Leskeneläkkeeseen oikeutetulle ehdotetaan säilytettäväksi nykyisen kaltainen oikeus kolmen vuoden leskeneläkettä vastaavaan kertasuoritukseen leskeneläkkeen lakatessa. Ehdotuksen mukaan leskeneläkeoikeus lakkaisi toisin kuin työeläkejärjestelmässä myös avioliiton perusteella ja yli 50 vuotiaan leskeneläkkeensaajan solmiessa uuden avioliiton. Tällainen leski säilyttäisi kuitenkin oikeutensa työeläkejärjestelmän mukaiseen leskeneläkkeeseen. Koska ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että leski saisi tällaisessa tapauksessa myös

tapaturmavakuutusjärjestelmästä täysimääräisen kertakorvauksen, ehdotetaan, että kertakorvauksen määrä yhteensovitettaisiin työeläkelain mukaisen eläkkeen kanssa.

Nykyisin lapsen oikeus eläkkeeseen lakkaa, kun hän täyttää 18 vuotta. Opiskelun vuoksi jatkunut lapsen perhe-eläke lakkaa, kun opiskelu päättyy tai viimeistään lapsen täyttyessä 21 vuotta. Ruumiillisen ja henkisen vajavuuden vuoksi 18 ikävuoden täyttämisen jälkeen jatkunut lapsen perhe-eläke lakkaa, kun mainittu tila päättyy. Koska oikeus lapseneläkkeeseen voisi ehdotuksen mukaan edelleenkin jatkua opiskelun tai työkyvyttömyyden vuoksi 18 ikävuoden täyttämisen jälkeenkin, oikeus lapseneläkkeeseen päättyisi näissä tapauksissa, kun opiskelu, koulutus tai työkyvyttömyys päättyy, mutta kuitenkin viimeistään lapseneläkkeeseen oikeutetun täyttyessä 25 vuotta. Lapseneläkkeen maksaminen voitaisiin aloittaa ennen 25 vuoden iän täyttämistä uudelleen opiskelun tai ammatillisen koulutuksen, mutta ei työkyvyttömyyden perusteella. Tarkoitus on kuitenkin, että lapseneläkkeeseen työkyvyttömyyden perusteella oikeutetun lapsen kuntoutustoimenpiteiden yhteydessä suorittama ansio-työn kokeilu ei lakkauttaisi lapseneläkettä, ellei hän näiden toimenpiteiden seurauksena tule pysyvästi työkykyiseksi.

2.5. Hautausavustus

Tapaturmavakuutusjärjestelmästä maksetaan myös hautausapua, jos työntekijän kuolema on aiheutunut tapaturmasta tai ammattitaudista. Nykyisen lain mukaan hautausavun määrä on 1 400 markkaa, joka vuoden 1992 indeksitasossa vastaa 10 900 markkaa. Silloin kun kuolemaan johtanut tapaturma on sattunut ulkomailla, voidaan hautausapua maksaa edellä mainitusta määrästä poiketen todellisten, kohtuullisina pidettävien hautauskustannusten mukaisesti. Hautausapu maksetaan työntekijän kuolinpesälle tai kadonneen omaisille, jos hautauskustannukset on suoritettu kuolinpesän varoista tai hautausta katoamisen takia ei ole voitu toimittaa. Muussa tapauksessa hautausapu suoritetaan niille, jotka ovat pitäneet huolta vainajan hautaamisesta siitä aiheutuneiden kustannusten määrään saakka. Hautausapua ei tällöinkään kuitenkaan makseta enempää kuin kuolinpesälle olisi ollut suoritettava.

Tapaturmavakuutusjärjestelmän vahingon-

korvausluonteen vuoksi hautausapujärjestelmän säilyttäminen on edelleenkin aiheellista. Kohonneet hautauskustannukset huomioon ottaen ehdotetaan, että hautausavun määrä nostettaisiin 17 900 markkaan. Määrä on vuoden 1992 tasossa. Koska hautausavun tarkoituksena on korvata niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat hautaamisesta tai kadonneen kohdalla muistotilaisuudesta, on mainittu korvaus tarkoituksenmukaista myöntää nykyisin voimassa olevien periaatteiden mukaisesti todellisten kustannusten maksajalle.

3. Asian valmistelu

Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto asetti 17 päivänä toukokuuta 1989 työryhmän, jonka tehtävänä oli lakisääteisen tapaturmavakuutuksen perhe-eläkettä koskevien säännösten ajankäytön mukaisesti vastaamaan muun sosiaalivakuutuksen säännöksiä ottaen huomioon tuolloin vireillä olevan perhe-eläkelainsäädännön kokonaisuudistuksen periaatteet. Työryhmässä olivat edustettuina työmarkkinajärjestöt ja vakuutuslaitokset. Työryhmän työtä on jatkettu sosiaali- ja terveysministeriössä työmarkkinaosapuolten ja vakuutuslaitosten edustajien kanssa. Ehdotus on laadittu näiden valmistelujen pohjalta. Ehdotuksessa on otettu huomioon 1 päivänä heinäkuuta 1990 voimaan tullut perhe-eläkeuudistus sekä muun sosiaalivakuutuksen säännökset perhe-etuuksista.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Uudistuksesta aiheutuu tapaturmavakuutusjärjestelmälle noin 9,3 miljoonan markan vuotuiset lisäkustannukset vuoden 1991 tasossa eli kokonaiskorvausmenoihin noin 1 prosentin nousu. Pidemmällä aikavälillä uudistus säästää perhe-eläkemenoja.

Valtio vastaa osittain maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisesta korvausmenosta. Valtiolle ei aiheudu uudistuksesta mainittavia lisäkustannuksia.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Ehdotetut uudistukset tulisivat koskemaan paitsi tapaturmavakuutuslain perusteella myös maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35) ja sotilastapaturmalain (1211/90) samoin kuin eräiden muiden erityislakien perusteella korvattavia kuolemantapauksia, joista myönnettävien korvausten suuruus määräytyy joko kokonaan tai osittain tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan. Muita erityislakeja ovat muun muassa virkatehtävässä apuna olleelle henkilölle eräissä tapauksissa suoritettavasta tapaturmakorvauksesta annettu laki (625/67), ihmishenkeä pelastettaessa sattuvan tapaturman korvaamisesta annettu laki (158/35), eräissä vapaaehtoisissa töissä sattuvien tapaturmien korvaamisesta annettu laki (408/42), eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annettu laki (894/46), palo- ja pelastustoimesta annettu laki (559/75), poliisilaki (84/66) ja meripelastuspalvelusta annettu laki (628/82). Näissä laeissa on säännökset korvauksen suorittamisesta tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan.

Samaan aikaan tämän esityksen kanssa on valmisteltu erikseen annettava hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tapaturmavakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, jossa ehdotetaan muun muassa vuosityöansion käsitteen selventämistä. Tarkoituksena on, että myös perhe-eläkejärjestelmässä noudatettaisiin sanotussa esityksessä omaksuttua vuosityöansion käsitettä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

6 ja 7 §. Näissä pykälissä säädetään nykyisin, keitä pidetään tapaturmavakuutuslaissa tarkoitettuina omaisina. Omaiskäsitteellä on ollut merkitystä pääasiassa ennen nykyistä lakia voimassa olleen järjestelmän mukaisen elinkoron täydennyskorkoon liittyvässä omaiskorotuksessa sekä perhe-eläkkeeseen oikeutettujen määrittelyssä. Koska perhe-eläkkeeseen oikeutettuja olisivat ehdotuksen mukaan vain aviopuoliso ja tietyin edellytyksin työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elänyt henkilö sekä lapset, muita omaisia määrittelevät säännökset eivät ole laissa enää tarpeellisia, joten ne ehdotetaan kumottaviksi.

14 §. Pykälässä luetellaan tapaturmavakuutuslain mukaiset korvausmuodot. Sen 1 momentin 2 kohta koskee perhe-eläkettä. Koska perhe-eläkkeeseen oikeutettujen piiriä muutetaan ja nämä määritellään myöhemmin 23 a—23 c §:ssä, on momentin 2 kohdasta poistettu nykyisin eläkkeeseen oikeutetut määrittelevä sana omainen.

16 §. Pykälässä määritellään nykyisin eräiden tapaturmavakuutuslain mukaisten korvausmuotojen suuruus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi perhe-eläkkeen ja hautausavun suuruutta koskevilta osin. Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan perhe-eläkkeen enimmäismäärä on 70 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta. Kohdassa viitataan lisäksi lain 24 ja 24 a—24 c §:ään, joissa myöhemmin säädetään tarkemmin perhe-eläkkeen suuruudesta. Pykälän 3 momentissa säädetään hautausavulle uusi perusmäärä 17 900 markkaa, joka tarkistetaan vuoden 1992 jälkeen tapaturmavakuutuslain 60 §:n nojalla kalenterivuositain työntekijäin eläkelain 9 §:ssä tarkoitetun palkkaindeksin mukaan.

23 §. Pykälän 1 momentin mukaan perhe-eläkkeen ja hautausavun myöntäminen edellyttää, että työntekijän kuolema on aiheutunut työtapaturmasta. Sama syy-yhteysvaatimus koskee ammattitautitapauksia. Lisäksi momentissa säädetään, että perhe-eläke maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä. Tämä erottelu on tarpeen, koska lesken- ja lapseneläkkeiden myöntämisperusteet ja määrät halutaan pitää pääsääntöisesti toisistaan erillään.

Pykälän 2 momentti koskee oikeutta 1 mo-

mentissa mainittuihin korvauksiin tapauksissa, joissa syy-yhteyden selvittäminen on poikkeuksellista. Jos työntekijän ruumista ei löydetä, tapaturman aiheuttamaa kuolemaa ei ole mahdollista ehdottomalla varmuudella todeta. Sen vuoksi korvausoikeuden perusteeksi riittää näissä tapauksissa katoaminen tietynlaisissa olosuhteissa. Tämä koskee muun muassa merityössä sekä räjähdysonnettomuuksissa kadonneita. Merityössä kadonneen osalta tarkemmista korvausehdellytyksistä säädetään nykyisin 59 §:ssä. Siinä säädetään myös, mitä pidetään merimiehentoimessa kadonneen katoamispäivänä, josta oikeus etuuksiin alkaa. Mainittua pykälää ei ehdoteta muutettavaksi. Muissa katoamistapauksissa korvausoikeuden perusteeksi riittää ehdotettavan 2 momentin mukaan olosuhteista pääteltävä todennäköisyys kuolemasta tapaturman seurauksena. Korvausoikeuden syntyminen ei kummassakaan tapauksessa siten edellytä kuolleeksi julistamista. Koska oikeus etuuteen ei perustu varmuudella todettuun kuolemaan, on perusteltua, että perhe-eläke voidaan tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myöntää määräaikaisena. Määräaikaisen päätöksen pituus tulee harkita kunkin tapauksen olosuhteiden perusteella. Vakuutuslaitoksen oikeus saada takaisin aiheettomasti maksamansa perhe-eläke määräytyy takaisinperintää koskevien säännösten mukaan.

Pykälän 3 momentissa on syy-yhteyden näytövelvollisuuden jakautumista koskeva säännös. Sen mukaan sellaisen työntekijän kuolema, jonka työtapaturmasta johtuva haittaluokka on ollut vähintään 18, katsotaan sanotun tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ole ollut siihen olennaista vaikutusta. Säännös ehdotetaan säilyttäväksi saman sisältöisenä kuin nykyisessä laissa.

23 a §. Pykälässä säädetään leskeneläkkeeseen oikeutetuista. Jos työntekijä kuollessaan oli avioliitossa, on eläkkeeseen oikeus pääsääntöisesti työntekijän aviopuolisolla. Aviopuolisolla tarkoitetaan kuten nykyisinkin avioliittolain mukaisen avioliiton osapuolta. Avioliiton tulee olla voimassa työntekijän kuolinhetkellä.

Myös henkilöllä, jonka kanssa työntekijä eli avioliitonomaisissa olosuhteissa voi olla oikeus leskeneläkkeeseen. Pykälän 2 momentissa mää-

ritellään tällainen arkikielessä avoliitoksi kutsuttu eläkeoikeuden perusteena oleva suhde sekä se, missä tapauksissa tällainen suhde voi perustaa oikeuden leskeneläkkeeseen. Avoliiton syntymistä ei ole, päinvastoin kuin avioliiton, muualla lainsäädännössä yksiselitteisesti säännelty eikä se ole sidottu minkäänlaisiin määrämuotoihin. Sen olemassaolon toteaminen saattaa siksi olla käytännössä vaikeaa. Leskeneläkeoikeutta ei ole aiheellista myöntää työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneelle henkilölle muun kuin pysyväksi tarkoitettun suhteen perusteella. Sen vuoksi tässä laissa tarkoitettuun avoliiton käsitteeseen kuuluu tietyn asteinen jatkuvuus ja pysyvyys, joka on yleensä ominaista avioliitollekin. Tilapäiset suhteet eivät voi olla leskeneläkeoikeuden perusteena.

Työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen henkilön oikeus leskeneläkkeeseen on tämän lisäksi sidottu vielä eräiden muiden ulkoisesti todettavissa olevien edellytysten täyttymiseen. Niitä ovat heidän välillään kuolinhetkellä voimassa ollut viranomaisen vahvistama sopimus keskinäisestä elatuksesta tai yhteinen lapsi. Koska tällaista vahvistamismenettelyä ei ole, riittää, että sopimus on viranomaisen oikeaksi todistama. Edellytyksen täyttää työntekijän kuoleman jälkeenkin syntynyt yhteinen lapsi, vaikka lapsi syntyisi kuolleena. Yleensä myös osapuolten keskinäinen elatus toteutuisi vastaavasti kuin avioliitossa. Leskeneläkkeeseen voi olla oikeutettu vain joko aviopuoliso tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elänyt henkilö. Oikeuden leskeneläkkeeseen voi synnyttää vain avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen eri sukupuolta olevien henkilöiden kesken.

Pykälän 3 momentissa säädetään, missä tapauksissa työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elänyt henkilö on oikeutettu eläkkeeseen. Pääsäännön mukaan hänellä on oikeus eläkkeeseen vain, milloin työntekijä ei ollut avioliitossa. Jos työntekijä oli avioliitossa, on eläkeoikeus aviopuolisolla. Pykälässä kuitenkin on poikkeus tästä pääsäännöstä. Siinä tapauksessa, että työntekijä oli jättänyt aviopuolisonsa ja elänyt toisen henkilön kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa siten, että 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät, on tällaisella henkilöllä aviopuolison sijasta oikeus leskeneläkkeeseen, jos kuolinhetkellä oli vireillä hakemus työntekijän avioliiton purkamisesta. Hakemus voi olla jommankumman puolison

tekemä tai yhteisesti tehty. Asumista tällä tavoin erillään aviopuolisosta ja hakemusta avioliiton purkamisesta pidettäisiin osoituksena avioliiton tosiasiallisesta päättymisestä. Leskeneläkkeen myöntäminen tässä tarkoitettulle henkilölle edellyttää aina erillisen eläkehakemuksen tekemistä vakuutuslaitokselle.

23 b §. Pykälässä säädetään siitä, kuka on oikeutettu lapseneläkkeeseen ja kuinka kauan eläkeoikeus jatkuu. Pykälän 1 momentin mukaan lapseneläkkeeseen on oikeus työntekijän lapsella 18 vuoden ikään saakka. Lapseksiottamisesta annetun lain (153/85) 12 §:n mukaan sen jälkeen, kun lapseksiottaminen on vahvistettu, ottolasta on pidettävä ottovanhempien eikä aikaisempien vanhempien lapsena sovellettaessa, mitä sukulaisuuden ja lankouden oikeudellisesta vaikutuksesta on voimassa, jollei erikseen muuta säädetä tai ottolapsisuhteen luonteesta muuta johdu. Tarkoituksena on, että ottolapsi rinnastetaan tässä laissa työntekijän syntyperäiseen lapseen lapseksi ottamisesta annetun lain säännösten perusteella. Tämän vuoksi 23 b §:ssä ei säädetä erikseen ottolapsen oikeudesta lapseneläkkeeseen.

Oikeus lapseneläkkeeseen voi syntyä ja jatkua vielä 18 vuoden iän täyttämisen jälkeenkin, jos lapsi opiskelee tai on ammatillisessa koulutuksessa päätoimisesti. Samoin oikeus eläkkeeseen voi jatkua sillä perusteella, että lapsi sairauden, vian tai vamman aiheuttaman työkyvyttömyyden vuoksi on kykenemätön itsensä elättämiseen. Huomattavaa on, että työkyvyttömyyden on täytynyt olla olemassa, toisin kuin nykyisin, jo työntekijän kuolinhetkellä. Lapseneläkkeeseen oikeuttava opiskelu tai ammatillinen koulutus sen sijaan voi alkaa tai keskeydyttyään jatkua vielä työntekijän kuoleman jälkeenkin. Opiskelun ja ammatillisen koulutuksen tulee olla päätoimista siten, että se estää lasta saamasta elatustaan säännöllisellä työllä. Kun edellytykset täyttyvät, eläkkeeseen on oikeus niin kauan kuin tämä olosuhde jatkuu, mutta kuitenkin enintään 25 ikävuoden täyttämiseen saakka. Arvioitaessa onko lapsi työkyvyttömyyden johdosta kykenemätön itsensä elättämiseen, otetaan huomioon myös lapsen tosiasialliset mahdollisuudet saada jatkuvasti pääasiallinen elatuksensa työkyvyttömyyteen perustuvasta eläketulostaan, kuten kansaneläkelainsäädännön tai työeläkelakien mukaisesta työkyvyttömyyseläkkeestään taikka, jos työkyvyttömyys perustuu työtapaturmaan tai liikennevahinkoon, tapaturma- tai

liikennevakuutuksen vastaavasta korvauksesta.

Pykälän 2 momentin säännöksellä lapsen eläkeoikeus ulotetaan eräissä tapauksissa myös muihin kuin työntekijän omiin lapsiin nimittäin aviopuolison tai 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettua, työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen henkilön lapseen (ja ottop lapseen). Edellytyksenä on se, että työntekijä kuollessaan joko yksin tai yhdessä aviopuolisonsa tai hänen kanssaan avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen henkilön kanssa huolehti lapsen elatuksesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että työntekijän ja lapsen välillä oli kuolinhetkellä olemassa tosiasiallinen huoltosuhde. Jos tällainen lapsi asui muussa taloudessa, ei huoltosuhdetta yleensä voida katsoa olleen. Lisäksi edellytetään, että henkilöllä, jonka lapsesta on kysymys, itsellään on oikeus leskeneläkkeeseen työntekijän jälkeen. Näin ollen aviopuolison tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen omalla lapsella ei voi olla parempaa oikeutta eläkkeeseen työntekijän jälkeen kuin lapsen vanhemmalla.

Pykälän 3 momentissa säädetään lapsen oikeudesta saada lapseneläkettä aina biologisen vanhempansa jälkeen. Aviopuolison tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen omalla lapsella voi olla oikeus eläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen ja myös työntekijän jälkeen, jos tämä huolehti hänen elatuksestaan. Tällaisissa tapauksissa lapseneläkettä ei kuitenkaan makseta kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti. Tarkoituksena on, että lapsi, joka jo saa tapaturmavakuutuslain mukaista lapseneläkettä kahden henkilön jälkeen, voisi aina saada tapaturmavakuutuslain mukaista lapseneläkettä oman vanhempansa jälkeen, mikäli lain edellytykset eläkkeen saamiselle muutoin täyttyisivät. Tällöin kuitenkin lakkautettaisiin lapsen valinnan mukaan jomman kumman aikaisemman eläkkeen maksaminen.

23 c §. Pykälä koskee oikeutta lesken- ja lapseneläkkeeseen niissä tapauksissa, joissa avioliitto tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen on alkanut sen tapaturman jälkeen, jonka seurauksena on ollut työntekijän kuolema. Pykälässä säädetään poikkeus siitä pääsäännöstä, että avioliiton tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen tulee jatkua sekä tapaturman sattua että työntekijän kuolinhetkellä. Pykälän mukaan aviopuolisolla tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olo-

suhteissa eläneellä ei ole tapaturman jälkeen alkaneen avioliiton tai yhdessä elämisen perusteella oikeutta leskeneläkkeeseen, ellei hänelle ole syntynyt työntekijän kanssa lasta tai ellei liitto tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen ollut ehtinyt jatkua vähintään kolmen vuoden ajan ennen työntekijän kuolemaa. Avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen tulee täyttää lisäksi 23 a §:n 2 momentissa niin sanotun avopuolison leskeneläkeoikeudelle säädetty ehdot. Yhteinen lapsi voi syntyä vasta kuoleman jälkeen, mutta sopimuksen keskinäisestä elatuksesta on tullut olla voimassa kolmen vuoden ajan. Pykälän toinen lause koskee aviopuolison tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen henkilön lapsen oikeutta lapseneläkkeeseen niissä tapauksissa, joissa avioliitto on solmittu tai mainituissa olosuhteissa eläminen alkanut työtaturman jälkeen. Tällaisen lapsen oikeus lapseneläkkeeseen on sidottu siihen, onko aviopuolisolla tai työntekijän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneellä, joka on hänen vanhempansa, oikeus leskeneläkkeeseen työntekijän jälkeen. Mainitulla lapsella ei ole näissä tapauksissa siten parempaa oikeutta eläkkeeseen kuin hänen omalla vanhemmallaan.

23 d §. Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, milloin oikeus perhe-eläkkeen saamiseen alkaa. Eläkettä maksetaan kuolin- tai kaatoapäivän jälkeisestä päivästä. Eläkkeen maksaminen voi alkaa 18 vuotta täyttäneen lapsen osalta tätä myöhemminkin, kun hänelle syntyy oikeus lapseneläkkeeseen opiskelun aloittamisen vuoksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään leskeneläkkeen päättymisestä. Leskeneläke päättyy, kun leskeneläkkeeseen oikeutettu solmii avioliiton tai kun hän alkaa elää avioliitonomaisissa olosuhteissa siten, että myös 23 a §:n 2 momentissa säädettyt muut edellytykset täyttyvät. Avioliitto ja niin sanottu avioliitto perustavat ja lakkauttavat näin ollen oikeuden leskeneläkkeeseen samoin perustein. Oikeus leskeneläkkeeseen ei ala uudelleen, vaikka myöhempi avioliitto purkautuisi tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen päättyisi.

Pykälän 3 momentissa säädetään lapseneläkkeen päättymisestä. Eläke päättyy, kun 23 b §:n 1 momentissa säädettyt edellytykset eivät enää täyty eli silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta eikä enää opiskele tai ole ammatillisessa koulutuksessa taikka kun hän ei ole enää ennen työntekijän kuolemaa alkaneen työkyvyttömyyden

vuoksi kykenemätön itsensä elättämiseen. Koulustapauksissa oikeus saada lapseneläkettä voi alkaa myös myöhemmin uudelleen. Jos aviopuoliso tai 23 a §:n 2 momentin mukaan leskeneläkkeeseen oikeutettu myöhemmin menettää oikeutensa leskeneläkkeeseen avioliiton tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen vuoksi, tämä ei lakkauta lapseneläkettä. Lapseneläke päättyy myös aina silloin, kun lapsi annetaan ottolapseksi muulle kuin leskeneläkettä työntekijän jälkeen saaneelle tai tämän puolisolle. Lapseksi ottaminen sellaiselle ottovanhemmalle, jonka leskeneläkeoikeus on ottolapsisuhteen syntyessä jo päättynyt uuden avioliiton vuoksi ei katkaisisi ottolapsen oikeutta lapseneläkkeeseen biologisen vanhemmansa jälkeen. Säännös on poikkeus lapseksiottamisesta annetun lain 12 §:n yleisestä periaatteesta. Poikkeamista voidaan pitää kuitenkin perusteltuna, koska lapseneläkkeen lakkauttaminen tällaisessa tapauksessa voisi olla lapsen edun vastaista. Eläkeoikeuden katkeaminen voisi ehkäistä ottolapsisuhteen vahvistamista sellaisen henkilön kanssa, joka työntekijän kanssa vanhemman asemassa tosiasiallisesti huolehti lapsesta.

24 §. Pykälässä säädetään lesken- ja lapseneläkkeiden määristä. Nämä ilmaistaan prosentteina työntekijän vuosityöansiosta, joka määräytyy lain 28 §:n mukaisesti. Vuosityöansion suuruuden lisäksi leskeneläkkeen määrään vaikuttavat kullakin hetkellä lapseneläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä sekä leskeneläkkeeseen oikeutetun omat tulot, jotka on vahvistettu tulosovitusta varten työntekijän kuolinhetken mukaan. Lapseneläkkeen suuruuteen sen sijaan vaikuttaa vuosityöansion lisäksi vain kullakin hetkellä lapseneläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä ja asema. Leskeneläke ei voi vaikuttaa lapseneläkkeiden määrään pykälän 4 momentista täysorpojen osalta ilmeväää poikkeusta lukuun ottamatta.

Pykälän 1 momentista ilmenee, miten lapseneläkkeeseen oikeutettujen lukumäärä vaikuttaa leskeneläkkeen määrään. Korkein leskeneläke on 40 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta. Tämän määrän leskeneläkkeeseen oikeutettu voi saada silloin, kun työntekijän jälkeen ei jäänyt lapseneläkkeeseen oikeutettuja lapsia tai kun näiden oikeus eläkkeeseen on päättynyt. Leskeneläkkeen määrä pienenee lapseneläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärään mukaan. Pienimmillään leskeneläkkeen määrä on silloin, kun eläkkeeseen oikeutettuja

lapsia on neljä tai sitä useampia. Määrä on tällöin 15 prosenttia vuosityöansiosta.

Pykälän 2 momentissa säädetään leskeneläkkeeseen oikeutetun omien toimentulomahdollisuuksien huomioon ottamisesta leskeneläkkeen määrässä. Nämä mahdollisuudet arvioidaan niin sanotun tulosovituksen avulla käytäen perusteena leskeneläkkeeseen oikeutetun omia työ- tai eläketuloja siten kuin 24 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi. Tulosovituksesta aiheutuva vähennys kohdistuu yleensä 40 prosentin suuruiseen leskeneläkkeeseen. Poikkeustapauksesta mainitaan myöhemmin 24 c §:n perustelujen yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa säädetään lapseneläkkeen määristä. Ne on ilmaistu yhteismäärinä, joiden suuruus riippuu lapseneläkkeeseen oikeutettujen lukumäärästä. Leskeneläkkeeseen oikeutetun eläkeoikeuden päättymisen tai hänen omat toimentulomahdollisuutensa eivät vaikuta näihin määriin.

Pykälän 4 momentissa säädetään lapseneläkkeiden yhteismäärän jakautumisesta. Yhteismäärä jaetaan tasan siihen oikeutettujen kesken. Jos saajina on täysorpoja, lasteneläkkeiden yhteismäärään lisätään 15 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta. Lisäys voi olla kuitenkin enintään niin suuri, ettei myönnettävien lesken- ja lapseneläkkeiden yhteismäärä asianomaisessa tapauksessa ylitä edellä 16 §:n 1 momentissa säädettyä perhe-eläkkeen enimmäismäärää, joka on 70 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta. Lisä jaetaan täysorpojen kesken tasan.

Eläkkeensaajien lukumäärä ja asema vaikuttavat perhe-eläkkeen määrään ja jakautumiseen. Pykälän 5 momentissa säädetään, että näissä edellytyksissä tapahtuneet muutokset otetaan perhe-eläkkeessä huomioon muutosta seuraavan kuukauden alusta.

Pykälän 6 momentissa säädetään tämän lain mukaisen lapseneläkkeen yhteensovittamisesta perhe-eläkelain (38/69) mukaisen lapseneläkkeen kanssa. Lapsella on oikeus perhe-eläkelain 28 §:n mukaisen lapseneläkkeen perusmäärään riippumatta tämän lain mukaisesta lapseneläkkeestä. Sen vuoksi tapaturmavakuutuslain mukaisesta lapseneläkkeestä säädetään vähennettäväksi perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärä yhteensovitushetken tasossa. Vähennyksen jälkeen yhteensovitettu tapaturmavakuutuslain mukainen lapseneläke tarkistettaisiin vuosittain työntekijän eläkelain 9 §:ssä tarkoitettulla indeksillä tapaturmavakuu-

tuslain 60 §:n 2 momentin mukaisesti. Näin ollen nykyisten säännösten edellyttämä vuosittain tapahtuva jatkuva yhteensovitus poistuisi.

24 a §. Pykälässä säädetään leskeneläkkeensaajan oikeudesta kertakorvaukseen silloin, kun hänen oikeutensa leskeneläkkeeseen päättyy avioliiton tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen vuoksi. Kertakorvaus vastaa hänelle viimeksi maksetun kuukausieläkkeen perusteella laskettavaa leskeneläkettä kolmen vuoden ajalta. Työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa tarkoitetut perhe-eläkkeet yhteensovitetaan tapaturmavakuutuslain mukaisen perhe-eläkkeen kanssa, koska tapaturmavakuutus on ensisijainen korvausjärjestelmä. Tämän seurauksena työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa tarkoitettujen perhe-eläkkeiden määrä pienenee tai niitä ei jää maksettavaksi. Avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen ei katkaise oikeutta työntekijäin eläkelain mukaiseen leskeneläkkeeseen. Tätä oikeutta ei katkaise myöskään leskeneläkkeensaajan uusi avioliitto, jonka hän on solminut 50 vuotta täytettyään. Kun oikeus tapaturmavakuutuslain mukaiseen leskeneläkkeeseen tällaisissa tapauksissa päättyy, jatkuu oikeus työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa tarkoitettuun leskeneläkkeeseen, jonka määrä tarkistetaan yhteensovituksessa poistamalla tapaturmavakuutuslain mukaisen leskeneläkkeen vaikutus. Kertakorvausta ei sen sijaan yhteensoviteta työntekijäin eläkelain mukaisen leskeneläkkeen kanssa. Leskeneläkkeeseen oikeutettu saisi siten uuden avioliiton solmimisesta tai leskeneläkkeen katkaisevasta avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisestä lähtien työntekijäin eläkelain mukaisen yhteensovittamattoman leskeneläkkeen sekä kolmen vuoden leskeneläkettä vastaavan kertakorvauksen. Koska tämä ei ole tarkoituksenmukaista, pykälässä säädetään, että kertakorvauksesta maksettaisiin vain se osa, joka ylittää tämän lain mukaisen leskeneläkkeen päättymisen jälkeen kolmen vuoden ajalta maksettavan, työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetun leskeneläkkeen määrän.

24 b §. Tässä pykälässä säädetään siitä, miten leskeneläkkeen määrässä otetaan huomioon leskeneläkkeeseen oikeutetun omat mahdollisuudet huolehtia toimeentulostaan. Tämä tapahtuu tulosovituksen avulla. Tulosovituksessa määritellään leskeneläkkeeseen oikeutetun tarve toimeentuloturvaan eläkkeen muodossa vertaamalla hänen työtulojaan tai eläketulojaan työntekijän kuolinhetkellä tiettyyn tulotasoon,

josta käytetään nimitystä tulosovitusperuste. Tulosovitusperusteen ylittävät tulot vähentävät siten 24 §:n mukaan määräytyvää leskeneläkkeen määrää. Vähennyksen suuruus on 30 prosenttia leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulojen tai eläketulojen ja tulosovitusperusteen erotuksesta. Tulosovitusperusteen suuruus on 2,15 kertaa työntekijän kuollessa voimassa ollut tapaturmavakuutuslain 28 §:n 6 momentissa tarkoitettu vähimmäisvuosityöansio. Tulosovitusperuste on vuoden 1992 indeksitasossa 92.020 markkaa. Tämän määrän alle jäävät leskeneläkkeeseen oikeutetun omat tulot eivät näin ollen vaikuttaisi hänen leskeneläkkeensä määrään.

Pykälän 2 momentissa säädetään, miten tulosovituksessa käytettävät leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulot tai eläketulot määritetään. Leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulon määräytymisestä on voimassa soveltuvin osin, mitä 28 §:n 1—5 momentissa säädetään työntekijän vuosityöansiosta. Erikseen annettavassa hallituksen esityksessä laeiksi tapaturmavakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ehdotettavan tapaturmavakuutuslain 28 §:n 1 momentin mukaan vuosityöansiona pidetään sitä työntekijän työansiota, jonka hän tapaturman sattuessa saamansa työansion mukaan olisi vuoden pituisen ajanjakson kuluessa todennäköisesti saanut. Ehdotettavan 28 §:n 2 momentin mukaan siinä tapauksessa, että työntekijän työansio tapaturman sattuessa oli poikkeuksellisesta syystä korkeampi tai alhaisempi kuin hänen vakiintunut ansiotasonsa, arvioidaan vuosityöansio hänen vakiintuneen ansiotasonsa mukaan. Ehdotettavan 28 §:n 3 momentin mukaan opiskelijan, ammattioppilaan, harjoittelijan ja muun nuoren henkilön vuosityöansio määrätään sen mukaan, mitä hän opiskelu- tai harjoitteluaikinsa päätyttyä todennäköisesti ansaitsisi. Ehdotettavan 28 §:n 4 momentin mukaan vuosityöansiota määrättäessä otetaan huomioon myös maatalousyrittäjyöstä tai yrittäjyystä samanaikaisesti saadut tulot maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa ja yrittäjien eläkelaisissa säädettyjen perusteiden mukaan. Näistä säännöksistä ilmeviä periaatteita sovellettaisiin leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulon määrityksessä. Perusteena käytettäisiin kuitenkin työntekijän kuolinhetken eikä tapaturman sattumishetken olosuhteita. Ehdotettavan 28 §:n 6 momentin säännöstä vähimmäisvuosityöansiosta ei sen sijaan sovelleta leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulo-

jen määrityksessä niissäkin tapauksissa, joissa hänellä ei ole tuloja. Tämä koskee myös tulosovitusta sotilastapaturmalain perusteella maksettavan perhe-eläkkeen yhteydessä.

Leskeneläkkeeseen oikeutetun ollessa ansiotyössä määrätään tulosovituksessa käytettävä tulo hänen työntekijän kuolinhetkellä saamiensa, vuositasolle muunnettujen työansioiden perusteella. Vastaavasti menetellään yrittäjänä toimivan osalta. Jos kuolinhetken ansiotaso poikkeaa leskeneläkkeeseen oikeutetun vakiintuneesta ansiotasosta, määrätään työtulo hänen vakiintuneeksi katsottavan ansiotasonsa mukaiseksi. Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu työntekijän kuollessa oli päätoimisesti opiskelemissa, ammatillisessa koulutuksessa tai harjoittelemassa, määrätään työtulo sen mukaan, mitä hän valmistuttuaan opintojaan vastaavassa työssä todennäköisesti saisi. Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu ei ollut työntekijän kuollessa ansiotyössä, yrittäjänä eikä opiskelemissa tai ammatillisessa koulutuksessa, on selvítettävä johtuiko tämä esimerkiksi työttömyydestä, omien lasten hoidosta tai siitä, että hän oli jäänyt muutoin pysyvästi pois ansiotyöstä.

Mikäli työttömyys tai muusta syystä johtuva työstä poissaolo oli poikkeuksellista, määräytyy tulosovituksessa käytettävä työtulo leskeneläkkeeseen oikeutetun aikaisempien vakiintuneiden ansioiden perusteella tapaturmavakuutuslain 28 §:n 2 momentin mukaisesti. Siinä tapauksessa että leskeneläkkeeseen oikeutettu oli poissa työstään pienten lasten hoitovapaalla, on kotona olemista pidettävä yleensä poikkeuksellisenä ja työtulo määrättävä työnsäoloajan vakiintuneiden ansioiden perusteella työntekijän kuolinhetkeä vastaavaan tasoon. Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu oli ollut ennen työntekijän kuolemaa jo useita vuosia työttömänä tai muutoin poissa työelämästä huolimatta hankkimastaan koulutuksesta tai ammatista, eikä ollut myöskään saanut eläkettä, hänellä ei voida katsoa olevan lainkaan tulosovituksessa huomioon otettavia tuloja.

Leskeneläkkeeseen oikeutetun eläketuloina otetaan huomioon työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitut työkyvyttömyyden tai vanhuuden perusteella maksettavat peruseläkkeet ja niitä vastaavat perhe-eläkkeet sekä luopumiseläkelain (16/74) mukainen vähennetty luopumiseläke. Maa- ja metsätalousministeriössä on valtion talousarvioesityksessä vuodelle 1993 liittynyt valmisteltavana ehdotus laiksi maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta. La-

ki on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1993 alusta. Mainitun lakiesityksen yhteydessä on tarkoitus myös muuttaa työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momenttia siten, että viimeksi mainitun lain mukaista eläkkeiden yhteensovitusta tehtäessä maatalousyrittäjälle maksettavan luopumiskorvauksen perusmäärä rinnastetaan kyseisessä lainkohdassa lueteltuihin peruseläkkeisiin. Tällöin myös luopumiskorvauksen perusmäärä otettaisiin huomioon tapaturmavakuutuslain perhe-eläkkeen tulosovituksessa. Näiden lisäksi otetaan huomioon tapaturmavakuutuslain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, sotilastapaturmalain, sotilasvammalain (404/48) ja muun lain, jonka antama korvaus määrätään tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan, perusteella maksettava tapaturmaeläke, elinkorko, perhe-eläke ja huoltoeläke samoin kuin niitä vastaava liikennevakuutuslain (279/59) mukainen jatkuva korvaus. Sellaista perhe-eläkettä tai sitä vastaavaa korvausta, johon leskeneläkkeeseen oikeutetulla on oikeus nyt korvattavan kuoleman johdosta, ei kuitenkaan oteta huomioon. Viimeksi mainittu rajoitus on tarpeellinen, koska muutoin tapaturmavakuutuksen ensisijaisuus suhteessa muihin sosiaalivakuutusjärjestelmiin muuttuisi.

Etuuksien tulee olla jatkuvia. Jos etuus on määräaikainen, sitä ei voida pitää vakiintuneena eläketulona. Tällöin tulosovituksessa käytettävä tulo tulee määrätä työnsäoloajan vakiintuneiden työansioiden perusteella. Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu ei saanut jatkuvaa etuutta täytenä, se otetaan tulosovituksessa kuitenkin huomioon täysimääräisen etuuden suuruusena lukuun ottamatta myöhemmin mainittavia poikkeuksia. Esimerkiksi työntekijäin eläkelain mukainen osatyökyvyttömyyseläke muunnetaan sen suuruiseksi kuin mainittu eläke olisi työntekijän kuolinhetkellä leskeneläkkeensaajalle ollut täyden työkyvyttömyyseläkkeen tasoisena. Samoin tapaturmavakuutuslain mukainen, osittaiseen työkyvyn alenemaan perustuva tapaturmaeläke otetaan huomioon täyden työkyvyn alentuman mukaisena. Kun eläketulona huomioon otettavaa jatkuvaa etuutta maksetaan leskeneläkkeeseen oikeutetun oman työkyvyttömyyden perusteella, tulosovituksessa ei oteta huomioon hänen eläkkeensä lisäksi ansiotyöstä mahdollisesti saamia tuloja. Myöskään vanhuus- tai työttömyyseläkkeellä olevan eläkkeensä lisäksi saamia työansioita ei oteta huomioon, koska niitä ei voida pitää vakiintuneina.

Pykälän 3 momentissa säädetään poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan työtuloja ei oteta eläketulon tai sitä vastaavan etuuden lisäksi huomioon tulosovituksessa. Sääntö ei koske sellaista perhe-eläkettä tai huoltoeläkettä, jota maksetaan muun kuin nyt korvattavan kuoleman perusteella eikä myöskään ennen vuotta 1982 voimassa olleiden tapaturmavakuutuslain säännösten tai sotilasvammalain perusteella maksettavaa jatkuvaa elinkorkoa. Elinkoron suuruus määräytyy pienempien haitta-asteiden kohdalla pääosin lääketieteellisen haitan mukaan, eikä vamma välttämättä vaikuta merkittävästi elinkoronsaajan ansiokykyyn. Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annettu laki (1317/90) ja luopumiseläkkeestä annettu laki lähtevät siitä, että mainittujen lakien mukaisen eläkkeen rinnalla voi olla ansiotuloa, josta kertyy aina myös uutta eläkettä. Myös eläkkeen taso on osin mitoitettu tämä huomioon ottaen. Sama tulisi koskemaan edellä 2 momentin yhteydessä mainitun lakiehdotuksen mukaista maatalousyrittäjän luopumiskorvauksen perusmäärää. Näissä tapauksissa leskeneläkkeeseen oikeutetun työansioden jättäminen tulosovituksen ulkopuolelle saattaisi johtaa perhe-eläkkeen tarpeen väärään arviointiin. Siksi tulosovituksessa huomioidaan näissä tapauksissa perhe-eläkkeen, huoltoeläkkeen ja elinkoron samoin kuin maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain mukaisen eläkkeen perusmäärän ja luopumiseläkelain mukaisen vähennetyn eläkkeen lisäksi myös vakiintuneena pidettävät ansiotulot. Samaa periaatetta tulisi soveltaa myös maatalousyrittäjien luopumiskorvauksen perusmäärän osalta. Tällöin mainittuja etuuksia ei myöskään muunneta täyden etuuden tasoiseksi, vaan ne otetaan huomioon todellisten määrien mukaisina.

Pykälän 4 momentissa on säännös, jonka mukaan edellä tarkoitettuihin etuuksiin voidaan rinnastaa myös vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus.

24 c §. Pykälän 1 momentin mukaan leskeneläke maksetaan tulosoittamattomana eli 24 §:n 1 momentissa säädettyjen perusmäärien suuruisena aina vähintään työntekijän kuolemaa seuraavan kahdentoista kalenterikuukauden ajan. Jos leskeneläkeoikeus sinä aikana lakkaa avioliiton solmimisen tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen vuoksi, maksetaan leskeneläkkeeseen oikeutetulle kolmen vuoden korvausta vastaava kertakorvaus

laskettuna hänelle viimeksi maksetun kuukausieläkkeen perusteella. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetulla oli työntekijän kuollessa huollettavanaan lapsi tai lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen, maksetaan leskeneläke tulosoittamattomana aina siihen saakka, kunnes kaikkien tällaisten lasten oikeus lapseneläkkeeseen on päätynyt.

Lapseneläkkeen maksaminen lykkää tulosoituksen toteuttamista vain silloin, kun lapseneläkkeeseen oikeutetut olivat työntekijän kuollessa leskeneläkkeeseen oikeutetun huollettavina. Säännös ei siten estä tulosoituksesta aiheutuvan vähennyksen tekemistä kuolemaa seuraavan kolmannentoista kalenterikuukauden alusta maksettavaan leskeneläkkeeseen esimerkiksi silloin, kun työntekijältä on jäänyt ainoastaan edellisestä avioliitosta lapseneläkkeeseen oikeutettuja lapsia, jotka eivät olleet leskeneläkkeeseen oikeutetun huollettavina. Tulosoituksesta aiheutuva vähennys tehdään tässä tapauksessa siihen leskeneläkkeeseen, johon leskeneläkkeensaaja 24 §:n mukaan lapseneläkkeensaajien lukumäärästä riippuen tuolloin on oikeutettu. Myös sen jälkeen tapahtuvat lapseneläkkeensaajien lukumäärän muutokset vaikuttavat siihen perusmäärään, josta vähennys tehdään. Yleensä vähennys kohdistuu kuitenkin 40 prosentin suuruiseen leskeneläkkeeseen.

Huoltosuhteella tarkoitetaan tosiasiallista osallistumista mainitun lapsen elatukseen. Samassa taloudessa asuminen ei ole kuitenkaan välttämätön edellytys huoltosuhteen olemassaololle. Näin ollen huoltosuhte voi olla olemassa myös tapauksissa, joissa lapsi opiskelun vuoksi asuu toisella paikkakunnalla, mutta on edelleen taloudellisesti riippuvainen leskeneläkkeeseen oikeutetusta. Näissäkään tapauksissa huoltosuhte ei voi jatkua lapsen täytettyä 25 vuotta. Myöskään siinä tapauksessa, että lapseneläkkeeseen oikeutettu on perustanut oman perheen asuen omassa taloudessaan ei huoltosuhdetta voida yleensä katsoa olevan.

Pykälän 2 momentti koskee leskeneläkkeen suuruutta niissä tapauksissa, joissa lapseneläkettä aletaan maksaa sen jälkeen, kun leskeneläke on jo maksettu tulosoitettuna. Tällainen tilanne voi syntyä silloin, kun 18 vuotta täyttäneelle lapselle ryhdytään 23 b §:n 1 momentin perusteella maksamaan lapseneläkettä opiskelun tai ammatillisen koulutuksen aloittamisen vuoksi. Kun lapsi tulee tulosoituksen suorittamisen jälkeen lapseneläkkeeseen oikeu-

tetuksi, pienentäisi se ehdotetun 24 §:n 1 ja 5 momentin mukaan myös leskeneläkkeen perusmäärää eli sitä määrää, johon tulosoituksesta aiheutuva vähennys on tehty. Koska ei ole tarkoituksenmukaista näissä tapauksissa pienentää leskeneläkkeen perusmäärää eikä toisaalta myöskään poistaa tulosoituksen vaikutusta, säädetään momentissa, että leskeneläke maksetaan tällöin 24 §:n säännöksistä poiketen lapsen opiskelun ajalta sen tulosoitetun leskeneläkkeen suuruisena, jota viimeksi maksettiin ennen opiskelun alkamista. Tämä säännös ei siten estäisi leskeneläkkeen perusmäärän nostamista sen johdosta, että lapseneläkkeen maksaminen jonkun muun lapsen osalta päättyisi 18 ikävuoden täyttämisen vuoksi tai ennen tulosoitusta alkaneen opiskelun päättymisen vuoksi.

Koska tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissakaan ei ole perusteltua ylittää perhe-eläkkeen enimmäismäärää, säädetään, ettei tulosoitettua leskeneläkettä kuitenkaan makseta siltä osin kuin sen ja lapseneläkkeiden yhteenlaskettu määrä ylittää perhe-eläkkeen enimmäismäärän eli 70 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta. Kun kysymys on edellä mainituissa tapauksissa täysorvolle lapselle 24 §:n 4 momentin perusteella maksettavan lisän ja leskeneläkkeeseen oikeutetulle maksettavan tulosoitetun leskeneläkkeen keskinäisestä suhteesta, tulee perhe-eläkkeen enimmäismäärän ylittymisestä aiheutuva vähennys tehdä ensisijassa leskeneläkkeestä. Ylimenevä osuus vähennetään siten aina leskeneläkkeeseen oikeutetun osuudesta. Tulosoituksen toteuttamisen jälkeen alkaneen lapsen opiskelun päättymisen, ei myöskään aiheuta muutosta leskeneläkkeen perusmäärään. Tässä momentissa mainitut tapaukset ovat poikkeuksia 24 §:n 1 ja 5 momentista ilmenevään pääperiaatteeseen, jonka mukaan leskeneläkkeensaajan eläkkeen suuruus seuraa lapseneläkkeeseen oikeutettujen lukumäärässä tapahtuvia muutoksia.

Pykälän 3 momentissa on tulosoituksesta leskeneläkkeeseen aiheutuvan vähennyksen teknistä suorittamista koskeva säännös. Tapaturmavakuutuslain mukaiset ansionmenetykskorvaukset, mukaan lukien nykyinen perhe-eläke, lasketaan työntekijän vuosityöansiosta, joka on tapaturman sattumishetken tai ammattitautin ilmenemishetken tasossa. Näin laskettu eläke maksetaan sitten tämän lain 60 §:n 2 momentin perusteella työntekijäin eläkelain 9 §:n mukaisella indeksillä vuosittain tarkistettuna. Tätä

periaatetta ei ole tarkoituksenmukaista muuttaa perhe-eläkkeenkään osalta. Usein saattaa varsinkin ammattitautien kohdalla sairauden ilmenemishetken ja sen seurauksena aiheutuneen kuoleman välillä kuluja useita vuosia. Tulosoituksesta aiheutuvan vähennyksen suuruus lasketaan kuitenkin työntekijän kuolinhetken tasossa. Jotta vähennys toteutuisi leskeneläkkeeseen oikean tasoisena, muunnetaan vähennettävä määrä sen laskemisen jälkeen työntekijäin eläkelain 9 §:n perusteita käyttäen tapaturman sattumishetken tai ammattitautin ilmenemishetken tasoon ja tällä määrällä vähennettyyn leskeneläkkeeseen tehdään sitten indeksikorotus 60 §:n 2 momentissa mainituin tavoin.

25 §. Tässä pykälässä säädetään hautausavun maksamisesta. Pykälä on pääosin samansisältöinen nykyisen 23 §:n 1 momentin 1 kohdan kanssa. Säädetty hautausavun määrä maksetaan työntekijän kuolinpesälle, jos hautauskustannukset on suoritettu sen varoista. Muussa tapauksessa maksetaan hautauksesta aiheutuneet kustannukset säädetyn hautausavun määrään saakka niille, jotka ovat vastanneet hautajaiskustannuksista. Katoamistapauksissa, joissa useimmiten pidetään muistotilaisuus, hautausapu maksetaan niille, joita olisi pidettävä kuolinpesän osakkaina. Osakkaat määrittellään sen tapaturman sattumishetken, jonka seurauksena työntekijä on todennäköisesti kuollut taikka merityössä kadonneen osalta 59 §:ssä säädetyn katoamishetken tilanteen perusteella.

43 §. Koska omaisten määrittelyä koskeva 6 ja 7 § on edellä ehdotettu kumottavaksi, tämän pykälän sanamuotoa täsmennetään poistamalla siitä viittaus työntekijän omaisiin.

45 §. Pykälässä säädetään vakuutuslaitokselle velvollisuus antaa päätös leskeneläkkeeseen oikeutetun työ- tai eläketulojen vaikutuksesta tulosoitukseen vuoden kuluessa siitä, kun laitokselta on haettu korvausta kuoleman tai katoamisen johdosta. Säännöksen tarkoituksena on se, että tulosoituksessa käytettävien työ- tai eläketulojen määrä selvitetään silloin, kun sitä varten tarvittavat tiedot ovat parhaiten saatavilla. Päätöksestä tulisi ilmetä leskeneläkkeeseen oikeutetun tulosoituksessa käytettävien tulojen määrä sekä se, kuinka suuri niistä leskeneläkkeeseen aiheutuva vähennys tulisi olemaan. Jos vakuutuslaitos katsoo, että leskeneläkkeeseen oikeutetun tulot jäävät alle tulosoitusperusteen, ei tulojen määrää

tarvitsisi päätöksessä erikseen mainita. Tällöin riittäisi ainoastaan sen toteaminen, etteivät tulot vaikuta leskeneläkkeen määrään. Päätöksestä on leskeneläkkeeseen oikeutetulla tavanimukainen valitusoikeus 53 a §:n 1 momentin nojalla.

46 ja 49 §. Lain 46 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin tapaturmaeläkkeen, haittarahan, niihin liittyvien lisien ja perhe-eläkkeen määrän oikaisemisesta, kun näiden etuuksien suuruuteen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat ja 49 §:ssä siitä, mistä alkaen muutos toteutetaan. Koska edellä ehdotetussa 24 §:n 5 momentissa on näiltä osin erityinen perhe-eläkettä koskeva säännös, 46 §:n 1 momentista ja 49 §:stä poistetaan viittaus perhe-eläkkeeseen.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993. Lakia sovellettaisiin niihin tapauksiin, joissa työntekijä on kuollut tapaturman tai ammattitautin seurauksena tämän lain voimassa ollessa. Siten se koskisi myös niitä tapaturmia tai ammattitauteja, jotka ovat sattuneet tai ilmenneet ennen tämän lain voimaantuloa, mutta joissa kuolema on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen. Voimaantulosäännös on tältä osin poikkeus tapaturmakuutuksessa yleensä noudatetusta periaatteesta. Esimerkiksi asbestialtistuksen seurauksena syntyvissä, kuolemaan johtavissa ammattitauoissa saattaa sairauden eteneminen vaihdella huomattavastikin. Sairauden ensioireiden ilmene- misen ja sen aiheuttaman kuoleman välillä saattaa kulua vuosia. Jos ensioireiden perusteella määräytyvä ammattitautin ilmenemisaika olisi ratkaiseva, sovellettaisiin saman tyyppisissä tapauksissa pitkään kahta erilaiset etuudet antavaa perhe-eläkejärjestelmää riippuen sattumanvaraisesti sairauden etenemisestä. Kun perhe-eläketurvassa on kysymys lisäksi perhe-eläkkeeseen oikeutettujen toimeentuloturvasta, ei ole perusteltua kohdella yhtä edunsaajaryhmää perhe-eläkejärjestelmässä noudatetuista periaatteista poiketen vain sillä perusteella, että kuoleman aiheuttanut tapaturma on sattunut tai ammattitauti on ilmennyt ennen lain voimaantuloa.

Voimaantulosäännöksen mukaan laki koskee vastaavasti myös niitä ottolapsia, joiden ottolapsisuhteeseen sovelletaan ennen lapseksiotta-

misesta annettua lakia voimassa olleita säännöksiä. Voimaantulosäännöksen mukaan tällaisella lapsella ei kuitenkaan ole ottolapsisuhteen kestäessä oikeutta kuoleman johdosta tämän lain nojalla maksettaviin etuuksiin luonnollisen vanhempansa jälkeen. Tämä rajoitus on tarpeen, koska mainituissa ottolapsisuhteissa ottolapsi säilyttää oikeutensa luonnollisen vanhempansa jälkeen. Vastaava säännös on ollut nykyisen lain kumottavassa 7 §:ssä.

Lain soveltaminen ulotetaan lisäksi lapsiin, joilla on tunnustetun lapsen asema sekä sellaisiin lapsiin, joille työntekijä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua isyyslain voimaannpanosta annetulla lailla (701/75) kumotun avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Lain 16 §:n 3 momentissa säädetty markkamäärä on ilmoitettu vuoden 1992 tasossa. Tätä määrää käytetään lain 60 §:n 1 momentissa edellytetyn indeksitarkistuksen perusteena.

Ennen tammikuun 1 päivää 1982 sattuneiden tapaturmien kohdalla haitan määrityksessä ei käytetä haittaluokkia, vaan haitta-astetta. Tapaturman ja kuoleman syy-yhteyttä koskevaa 23 §:n 3 momenttia ei siten voida suoraan soveltaa näihin tapaturmiin. Tämän vuoksi voimaantulosäännöksiin on otettu erillinen säännös vastaavan periaatteen soveltamisesta näistä tapaturmista aiheutuviin kuolemiin.

Lain 24 §:n 6 momenttia sovellettaisiin jo maksussa oleviin lapseneläkkeisiin siten, että yhteensovitettavana määränä pidettäisiin perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärää lain voimaan tullessa.

3. Säättämijärjestys

Esityksellä ei heikennetä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä tarkoitettua toimeentulon lakisääteistä perusturvaa, vaan estetään eläkkeiden liikamaksu. Kenenkään vähimmäistoimeentulo ei esityksen johdosta heikkene, koska yleinen perhe-eläkejärjestelmä viime kädessä turvaa vähimmäistoimeentulon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 20 päivänä elokuuta 1948 annetun tapaturmavakuutuslain (608/48) 6 ja 7 §, sellaisina kuin ne ovat, 6 § 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetussa laissa (526/81) ja 7 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 16 päivänä kesäkuuta 1950 annetulla lailla (286/50), *muutetaan* 14 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 kohta, 16 §:n 1 momentin johdantokappale ja 3 kohta sekä 3 momentti, 23—25 §, 43 §:n 1 momentti, 46 §:n 1 momentti ja 49 §, sellaisina kuin ne ovat mainitussa 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetussa laissa, sekä *lisätään* lakiin uusi 23 a—23 d ja 24 a—24 c § sekä siitä mainitulla 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetulla lailla kumotun 45 §:n tilalle uusi 45 § seuraavasti:

14 §

Työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta annetaan korvauksena:

2) työntekijän jälkeen perhe-eläkettä; sekä

16 §

Päivärahan, tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen suuruus määräytyy siten, että:

3) perhe-eläkkeen enimmäismäärä on vuodessa 70 prosenttia työntekijän vuosityöansios-
ta ja eläkkeen suuruus määrätään 24 ja
24 a—24 c §:n mukaan.

Hautausapu on 17 900 markkaa.

23 §

Jos työntekijä on kuollut tapaturman seurauksena, suoritetaan hänen jälkeensä perhe-eläkettä ja hautausapua. Perhe-eläke maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä.

Mitä 1 momentissa säädetään, on voimassa myös, jos merityösuhteessa ollut henkilö on kadonnut tai jos selvitystä kuolemasta muussa tapauksessa ei voida esittää, mutta on todennäköistä, että työntekijä on tapaturman seurauksena kuollut. Siitä, milloin merityösuhteessa ollut henkilö katsotaan kadonneeksi, säädetään 59 §:ssä. Tässä momentissa mainituissa tapauksissa perhe-eläke voidaan myöntää määräaikaisena.

Sellaisen työntekijän kuolema, jonka haitta-
luokka oli vähintään 18, katsotaan tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ollut siihen olennaista vaikutusta.

23 a §

Leskeneläkkeeseen on oikeus työntekijän aviopuolisolla.

Leskeneläkkeeseen on oikeus hakemuksesta siten kuin 3 momentissa säädetään myös sellaisella henkilöllä, jonka kanssa työntekijä avioliittoa solmimatta jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa ja jonka kanssa työntekijällä on tai on ollut yhteinen lapsi taikka jonka kanssa työntekijällä on viranomaisen vahvistama sopimus keskinäisestä elatuksesta. Vastaavasti oikeus eläkkeeseen on myös silloin, kun yhteinen lapsi syntyi työntekijän kuoleman jälkeen.

Edellä 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos työntekijä ei kuollessaan ollut avioliitossa. Jos työntekijä kuollessaan eli 2 momentissa tarkoitettulla tavalla avioliitonomaisissa olosuhteissa erillään aviopuolisostaan ja hakemus avioliiton purkamisesta oli vireillä, 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on aviopuolison sijasta oikeus leskeneläkkeeseen.

23 b §

Lapseneläkkeeseen on oikeus työntekijän lapsella, joka työntekijän kuollessa ei ollut täyttänyt 18 vuotta. Myös sellaisella työntekijän 18 vuotta täyttäneellä lapsella, joka päätoimisesti opiskelee tai on ammatillisessa koulutuksessa taikka joka työntekijän kuollessa oli sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuvan työkyvyttömyyden vuoksi kykenemätön itsensä elättämiseen, on oikeus lapseneläkkeeseen niin kauan kuin mainittu olosuhde jatkuu, enintään kuitenkin siihen saakka, kun hän täyttää 25 vuotta.

Oikeus lapseneläkkeeseen 1 momentissa tarkoitettuun tapaan on myös työntekijän jälkeen leskeneläkkeeseen oikeutetun aviopuolison tai 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettun henkilön

sellaisella lapsella, jonka elatuksesta työntekijä huolehti.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeeseen aina hänen vanhempansa jälkeen. Lapseneläkettä ei kuitenkaan makseta useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

23 c §

Jos avioliitto on solmittu sen työtaturman jälkeen, jonka seurauksena on työntekijän kuolema, ei aviopuolisolla ole oikeutta leskeneläkkeeseen, ellei avioliitosta ole syntynyt lasta tai liitto ole jatkunut kolmea vuotta. Vastaavasti ei myöskään 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä, jonka kanssa työntekijä jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, ole oikeutta leskeneläkkeeseen, jos avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen on alkanut työtaturman jälkeen, ellei asianomaisille ole avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen alettua syntynyt yhteistä lasta tai 23 a §:n 2 momentin mukainen avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen ole jatkunut kolmea vuotta. Ellei aviopuolisolla tai 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä edellä mainituista syistä ole oikeutta leskeneläkkeeseen, ei myöskään hänen lapsellaan ole oikeutta lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen.

23 d §

Oikeus perhe-eläkkeeseen alkaa kuolin- tai katoamispäivän jälkeisestä päivästä tai sanotun päivän jälkeen, kun 23 b §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Oikeus leskeneläkkeeseen päättyy, kun leskeneläkkeeseen oikeutettu solmii avioliiton taikka, kun hän 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa ja mainitun lainkohdan mukaiset eläkeoikeuden edellytykset täyttyvät.

Oikeus lapseneläkkeeseen päättyy, kun 23 b §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset eläkkeen maksamiselle lakkaavat tai kun lapsi sitä ennen on annettu ottolapseksi muulle kuin työntekijän jälkeen leskeneläkettä saaneelle tai tämän puolisolle.

24 §

Leskeneläke on työntekijän vuosityöansiosta:

- 1) 40 prosenttia, jos leskeneläkkeeseen oikeutettu on yksin edunsaajana;
- 2) 35 prosenttia, jos edunsaajina ovat les-

keneläkkeeseen oikeutettu ja yksi lapseneläkkeeseen oikeutettu;

3) 30 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kaksi lapseneläkkeeseen oikeutettua;

4) 20 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kolme lapseneläkkeeseen oikeutettua; sekä

5) 15 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja neljä tai sitä useampi lapseneläkkeeseen oikeutettu.

Leskeneläkkeeseen oikeutetun työ- tai eläketulo otetaan huomioon leskeneläkkeen suuruutta määrittäessä siten kuin 24 b §:ssä säädetään.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on työntekijän vuosityöansiosta:

1) 25 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on yksi;

2) 40 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on kaksi;

3) 50 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on kolme; sekä

4) 55 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan eläkkeeseen oikeutettujen lasten kesken. Jos eläkkeeseen oikeutettuina on lapsia, joilla ei ole kumpaakaan vanhempaa, lisätään lapseneläkkeiden yhteismäärään 15 prosenttia työntekijän vuosityöansiosta, mutta enintään kuitenkin niin paljon, ettei lesken- ja lapseneläkkeiden yhteismäärä ylitä perhe-eläkkeen enimmäismäärää. Lisä jaetaan mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Jos perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lukumäärä muuttuu tai lapseneläkkeeseen oikeutetusta lapsesta tulee täysorpo, perhe-eläkkeen määrä ja jakautuminen siihen oikeutettujen kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta ottaen myös huomioon, mitä 24 c §:n 2 momentissa säädetään.

Perhe-eläkelain (38/69) mukaiseen lapseneläkkeeseen oikeutetulle lapselle suoritetaan tämän lain mukainen lapseneläke vähennettynä perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärällä. Vähennettävänä määränä pidetään perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärää tämän lain mukaisen eläkeoikeuden alkamisvuoden alussa.

24 a §

Leskeneläkkeeseen oikeutetulle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 23 d §:n 2 momentin mu-

kaisesti lakkaa avioliiton taikka 23 a §:n 2 momentin mukaisen avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen vuoksi, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä olisi ollut kolmen vuoden ajalta. Perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetulla uudesta avioliitosta taikka avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisestä huolimatta on oikeus saman kuoleman johdosta työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa tarkoitettuun perhe-eläkkeeseen, kertasuorituksesta maksetaan kuitenkin vain se osa, joka ylittää mainitun perhe-eläkkeen määrän kolmen vuoden ajalta.

24 b §

Leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulo tai eläketulo otetaan leskeneläkettä määrättäessä huomioon tulosoituksella. Tulosoituksessa 24 §:ssä tarkoitettua leskeneläkettä vähennetään, jos leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulo tai eläketulo työntekijän kuollessa ylitti tulosoitusperusteen. Vähennyksen suuruus on 30 prosenttia työtulon tai eläketulon ja tulosoitusperusteen erotuksesta. Tulosoitusperuste on 2,15 kertaa 28 §:n 6 momentissa tarkoitettu vuosityöansion vähimmäismäärä työntekijän kuollessa.

Tulosoitusta varten vahvistetaan leskeneläkkeeseen oikeutetulla työntekijän kuollessa ollut työtulo tai eläketulo. Työtulon määräytymisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä 28 §:n 1—5 momentissa säädetään työntekijän vuosityöansioista. Eläketuloina otetaan huomioon jatkuvana maksettavat työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitut eläkkeet ja niitä vastaavat perhe-eläkkeet sekä luopumiseläkelain (16/74) mukainen vähennetty luopumiseläke samoin kuin tämän lain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), sotilastapaturmalain (1211/90) ja sotilasvammalain (404/48) sekä muun lain, jonka korvaus määräytyy tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan, perusteella jatkuvana maksettava tapaturmaeläke, elinkorko, perhe-eläke ja huoltoeläke sekä niitä vastaava liikennevakuutuslain (279/59) mukainen korvaus. Sellaista perhe-eläkettä tai sitä vastaavaa korvausta, johon leskeneläkkeeseen oikeutetulla on oikeus nyt korvattavan kuoleman johdosta, ei kuitenkaan oteta tulosoituksessa huomioon. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetun työkyvyttömyytensä perusteella saama eläke tai sitä vastaava muu

korvaus ei ollut täysimääräinen, otetaan se tulosoituksessa huomioon täyden etuuden määräisenä.

Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu saa 2 momentissa tarkoitettua perhe-eläkettä, huoltoeläkettä, jatkuvaa elinkorkoa taikka maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/90) tai luopumiseläkelain mukaista eläkettä, tulosoituksessa otetaan lisäksi huomioon poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, myös hänen työtulonsa tai työkyvyttömyytensä perusteella saama eläketulo.

Edellä mainittuja vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus voidaan myös ottaa samoin perustein huomioon eläketulona.

24 c §

Leskeneläke maksetaan tulosoitettuna työntekijän kuolemaa seuraavan kolmannentoista kalenterikuukauden alusta. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetulla oli työntekijän kuollessa huollettavanaan lapsi tai lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen, maksetaan leskeneläke tulosoitettuna kuitenkin vasta siitä alkaen, kun kaikkien tällaisten lasten oikeus lapseneläkkeeseen on päättynyt.

Jos lapseneläkettä ryhdytään suorittamaan lapsen opiskelun tai ammatillisen koulutuksen alkamisen vuoksi sen jälkeen, kun leskeneläke on myönnetty tulosoitettuna, maksetaan leskeneläke myös tältä ajalta sen tulosoitettuna eläkkeen suuruisena, jota leskeneläkkeeseen oikeutettu viimeksi ennen opiskelun alkamista sai, mutta kuitenkin enintään niin suurena, ettei sen ja lapseneläkkeiden yhteismäärä ylitä 16 §:n 1 momentissa säädettyä perhe-eläkkeen enimmäismäärää.

Tulosoituksesta aiheutuva vähennys leskeneläkkeeseen tehdään muuntamalla vähennettävä määrä tapaturman sattumishetken indeksitasoon työntekijäin eläkelain 9 §:n mukaisin perustein.

25 §

Hautausapuna maksetaan työntekijän kuolinpesälle 16 §:ssä mainittu määrä, jos hautauskustannukset on suoritettu sen varoista. Muussa tapauksessa suoritetaan hautaamisesta aiheutuneiden kustannusten määrä niille, jotka huolehtivat työntekijän hautajaisista, ei kuitenkaan enempää kuin kuolinpesälle olisi ollut suoritettava.

Jollei hautaamista ole voitu katoamisen

vuoksi suorittaa, hautausapu maksetaan niille, joita olisi pidettävä työntekijän kuolinpesän osakkaina.

43 §

Kun vakuutuslaitokselle on tehty ilmoitus työtapaturmasta ja oikeus korvaukseen on riidaton, mutta vakuutuslaitos katsoo korvausvelvollisuuden kuuluvan toiselle vakuutuslaitokselle, on ensiksi mainittu vakuutuslaitos velvollinen viipymättä korvausvelvollisen vakuutuslaitoksen puolesta suorittamaan asianomaiselle korvauksen ennakkona määrän, joka suuruudeltaan likimääräisesti vastaa korvauksen määrää. Jollei päästä yksimielisyyteen siitä, mikä vakuutuslaitos on korvausvelvollinen, on tämä kysymys alistettava tapaturmalautakunnan ratkaistavaksi. Tapaturmalautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

45 §

Vakuutuslaitoksen on annettava vuoden kuudessa siitä, kun siltä on haettu korvausta kuoleman tai katoamisen johdosta, päätös leskeneläkkeeseen oikeutetun työ- tai eläketulojen vaikutuksesta leskeneläkkeeseen.

46 §

Jos tapaturmaeläkkeen, haittarahan tai niihin liittyvien lisien suuruuteen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat, voidaan korvausmäärää oikaista.

49 §

Jos tapaturmaeläke, haittaraha tai korvaus kodinhoitokustannuksista on lakkautettava, keskeytettävä tai sen määrää pienennettävä ennalta arvaamattomasta syystä, tehdään muu-

tos lähinnä seuraavasta mahdollisesta päivästä lukien.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

Tätä lakia sovelletaan sellaisiin kuolemantapauksiin ja 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin katoamisiin, jotka ovat sattuneet tämän lain voimassa ollessa.

Mitä tässä laissa säädetään lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaista lasta ei kuitenkaan ottolapsisuhteen kestäessä pidetä luonnollisten vanhempiensa lapsena. Tässä laissa tarkoitettuna lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnustetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle työntekijä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Tämän lain 16 §:n 3 momentissa säädetty markkamäärä vastaa vuodelle 1992 vahvistettua työntekijäin eläkelain 9 §:ssä säädettyä palkkaindeksilukua.

Jos tapaturma on sattunut ennen tammikuun 1 päivää 1982, katsotaan tätä lakia sovellettaessa sellaisen elinkoron saajan kuolema, jonka haitta-aste on vähintään yhdeksänkymmentä sadalta tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ole ollut siihen olennaista vaikutusta.

Maksettaviin perhe-eläkkeisiin sovelletaan tämän lain 24 §:n 6 momenttia siten, että yhteensovitus suoritetaan tämän lain voimaan tullessa ja että vähennettävänä määränä pidetään perhe-eläkelain mukaisen eläkkeen markkamäärää sen suuruusena kuin se tuolloin on.

Helsingissä 4 päivänä syyskuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

Laki

tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 20 päivänä elokuuta 1948 annetun tapaturmavakuutuslain (608/48) 6 ja 7 §, sellaisina kuin ne ovat, 6 § 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetussa laissa (526/81) ja 7 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 16 päivänä kesäkuuta 1950 annetulla lailla (286/50), muutetaan 14 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 kohta, 16 §:n 1 momentin johdantokappale ja 3 kohta sekä 3 momentti, 23—25 §, 43 §:n 1 momentti, 46 §:n 1 momentti ja 49 §, sellaisina kuin ne ovat mainituissa 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetussa laissa, sekä lisätään lakiin uusi 23 a—23 d ja 24 a—24 c § sekä siitä mainitulla 10 päivänä heinäkuuta 1981 annetulla lailla kumotun 45 §:n tilalle uusi 45 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Työntekijäin omaisella tarkoitetaan tässä laissa, mikäli 23 §:n 1 momentin 3 kohdan ja 2 momentin sekä 25 §:n säännöksistä ei muuta johdu:

(Kumotaan)

1) puolisoa ja kahdeksantoista vuotta nuorempaa lasta; sekä

2) kahdeksantoista vuotta täyttänyttä lasta samoin kuin vanhempia, otto- ja isovanhempia sekä kahdeksantoista vuotta nuorempia sisarusia, jos mainittujen henkilöiden työkyky ja varallisuus ovat niin vähäiset, että he elatukseensa nähden ovat olleet huomattavasti riippuvaisia työntekijästä.

7 §

Edellä 6 §:ssä tarkoitettuna lapsena pidetään, paitsi työntekijän omaa lasta, myös ottolasta, aviopuolison lasta, jonka huoltaja sanottu aviopuoliso on, sellaista avioliiton ulkopuolalla syntynyttä lasta, johon nähden työntekijän elatusvelvollisuus on oikeuden päätöksellä tai sopimuksella vahvistettu, sekä sellaista muuta lasta, jonka elatuksesta työntekijä on joko omassa kodissaan tai muutoin huolehtinut. Lasta, joka on annettu kolmannelle henkilölle ottolapseksi ei kuitenkaan ottolapsisuhteen kestäessä ole pidettävä luonnollisten vanhempiensa 6 §:ssä tarkoitettuna lapsena.

(Kumotaan)

Lasta, jonka molemmat vanhemmat ovat kuolleet, sanotaan tässä laissa täysorvoksi. Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi katsotaan täysorvoksi, kun hänen äitinsä ja 1 momentissa tarkoitettu elatusvelvollinenkin, jos sellainen on ollut, ovat kuolleet.

Voimassa oleva laki

14 §

Korvauksena työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta annetaan:

2) työntekijän omaiselle perhe-eläkettä; sekä

16 §

Päivärahan, tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen suuruus määräytyvät työntekijän vuosityöansioista siten, että:

3) perhe-eläke on vuodessa yhdelle omaiselle 40 prosenttia, kahdelle omaiselle 55 prosenttia ja kolmelle tai useammalle omaiselle 65 prosenttia vuosityöansioista.

Hautausapu on 1 400 markkaa.

23 §

Jos tapaturman seurauksena on ollut työntekijän kuolema taikka jos merityösuhteessa oleva henkilö on kadonnut, on sen lisäksi, mitä edellisten pykälien nojalla saattaa tulla maksettavaksi, suoritettava:

1) hautausapuna vainajan kuolinpesälle tai kadonneen omaisille 16 §:ssä sanottu määrä, jos kuolinpesän varoista on suoritettu hautauskustannukset tai jos hautausta katoamisen takia ei ole voitu toimittaa, mutta muussa tapauksessa niille, jotka ovat pitäneet huolta vainajan haussaamisesta, siitä aiheutuneiden kustannusten määrä, ei kuitenkaan enempää kuin kuolinpesälle olisi ollut suoritettava;

2) kuolin- tai katoamispäivän jälkeisestä päivästä perhe-eläke leskivaimolle. Oikeus perhe-eläkkeeseen lakkaa jos leski solmii uuden avioliiton;

3) kuolin- tai katoamispäivän jälkeisestä päivästä perhe-eläkettä lapselle kahdeksantoista vuoden ikään asti. Lapsella, joka kahdeksantoista vuotta täytettyään ansiotyössä olematta vielä opiskelee kehittyäkseen vastaista ammattiaan tai tointaan varten tai joka ruumiillisen tai henkisen vajavuuden takia on kykenemätön itsensä elättämiseen, on oikeus hakemuksesta perhe-eläkkeeseen opiskelun perusteella enintään kahdenkymmenen vuoden ikään asti ja ruumiillisen tai henkisen vajavuuden takia niin kauan kuin mainittu tila kestää, mikäli vajavuus on syntynyt ennen kahdenkymmenen vuoden iän täyttämistä;

Ehdotus

14 §

Työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta annetaan korvauksena:

2) työntekijän jälkeen perhe-eläkettä; sekä

16 §

Päivärahan, tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen suuruus määräytyy siten, että:

3) perhe-eläkkeen enimmäismäärä on vuodessa 70 prosenttia työntekijän vuosityöansioista ja eläkkeen suuruus määrätään 24 ja 24 a—24 c §:n mukaan.

Hautausapu on 17 900 markkaa.

23 §

Jos työntekijä on kuollut tapaturman seurauksena, suoritetaan hänen jälkeensä perhe-eläkettä ja hautausapua. Perhe-eläke maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä.

Voimassa oleva laki

4) kuolin- tai katoamispäivän jälkeisestä päivästä hakemuksesta muulle omaiselle perhe-eläkettä niin kauan kuin hänen ei voida olettaa saavan toimeentuloaan saatavilla olevalla sellaisella työllä, jonka suorittamista voidaan häneltä kohtuudella edellyttää silmällä pitäen hänen koulutustana, aikaisempaa toimintaansa, ikäänsä ja asumisolosuhteitaan sekä näihin verrattavia muita seikkoja.

Leskimiehellä on oikeus saada perhe-eläkettä samojen perusteiden mukaan kuin leskivaimolla, jos vaimo miehen työkyvyttömyyden takia on ollut miehen pääasiallinen elättäjä.

Sellaisen työntekijän kuolema, jonka haittaluokka on vähintään 18, katsotaan tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ollut siihen olennaista vaikutusta.

Perhe-eläkkestä kuuluu puolisolle ja täysorvolle kaksi osaa sekä muulle lapselle ja omaiselle yksi osa.

Perhe-eläkelain mukaiseen eläkkeeseen oikeutetulle lapselle suoritetaan tämän lain mukainen perhe-eläke kuitenkin vähennettynä lapselle tulevan perhe-eläkelain mukaisen eläkkeen kansaneläkelain 27 §:ssä tarkoitettua toista kuntaryhmää vastaavalla määrällä.

Ehdotus

Mitä 1 momentissa säädetään, on voimassa myös, jos merityösuhteessa ollut henkilö on kadonnut tai jos selvitystä kuolemasta muussa tapauksessa ei voida esittää, mutta on todennäköistä, että työntekijä on tapaturman seurauksena kuollut. Siitä, milloin merityösuhteessa ollut henkilö katsotaan kadonneeksi, säädetään 59 §:ssä. Tässä momentissa mainituissa tapauksissa perhe-eläke voidaan myöntää määräaikaisena.

Sellaisen työntekijän kuolema, jonka haittaluokka oli vähintään 18, katsotaan tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ollut siihen olennaista vaikutusta.

23 a §

Leskeneläkkeeseen on oikeus työntekijän aviopuolisolla.

Leskeneläkkeeseen on oikeus hakemuksesta siten kuin 3 momentissa säädetään myös sellaisella henkilöllä, jonka kanssa työntekijä avioliittoa solmimatta jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa ja jonka kanssa työntekijällä on tai on ollut yhteinen lapsi taikka jonka kanssa työntekijällä on viranomaisen vahvistama sopimus keskinäisestä elatuksesta. Vastaavasti oikeus eläkkeeseen on myös silloin, kun yhteinen lapsi syntyi työntekijän kuoleman jälkeen.

Edellä 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos työntekijä ei kuollessaan ollut avioliitossa. Jos työntekijä kuollessaan eli 2 momentissa tarkoitettulla tavalla avioliitonomaisissa olosuhteissa erillään avio-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

puolisostaan ja hakemus avioliiton purkamisesta oli vireillä, 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on aviopuolison sijasta oikeus leskeneläkkeeseen.

23 b §

Lapseneläkkeeseen on oikeus työntekijän lapsella, joka työntekijän kuollessa ei ollut täyttänyt 18 vuotta. Myös sellaisella työntekijän 18 vuotta täyttäneellä lapsella, joka päätoimisesti opiskelee tai on ammatillisessa koulutuksessa taikka joka työntekijän kuollessa oli sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuvan työkyvyttömyyden vuoksi kykenemätön itsensä elättämiseen, on oikeus lapseneläkkeeseen niin kauan kuin mainittu olosuhde jatkuu, enintään kuitenkin siihen saakka, kun hän täyttää 25 vuotta.

Oikeus lapseneläkkeeseen 1 momentissa tarkoitettu tavoin on myös työntekijän jälkeen leskeneläkkeeseen oikeutetun aviopuolison tai 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettun henkilön sellaisella lapsella, jonka elatuksesta työntekijä huolehti.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeeseen aina hänen vanhempansa jälkeen. Lapseneläkettä ei kuitenkaan makseta useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

23 c §

Jos avioliitto on solmittu sen työtaturman jälkeen, jonka seurauksena on työntekijän kuolema, ei aviopuolisolla ole oikeutta leskeneläkkeeseen, ellei avioliitosta ole syntynyt lasta tai liitto ole jatkunut kolmea vuotta. Vastaavasti ei myöskään 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä, jonka kanssa työntekijä jatkuvasti eli yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, ole oikeutta leskeneläkkeeseen, jos avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen on alkanut työtaturman jälkeen, ellei asianomaisille ole avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen alettua syntynyt yhteistä lasta tai 23 a §:n 2 momentin mukainen avioliitonomaisissa olosuhteissa eläminen ole jatkunut kolmea vuotta. Ellei aviopuolisolla tai 23 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilöllä edellä mainituista syistä ole oikeutta leskeneläkkeeseen, ei myöskään hänen lapsellaan ole oikeutta lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen.

23 d §

Oikeus perhe-eläkkeeseen alkaa kuolin- tai katoamispäivän jälkeisestä päivästä tai sanotun

päivän jälkeen, kun 23 b §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Oikeus leskeneläkkeeseen päättyy, kun leskeneläkkeeseen oikeutettu solmii avioliiton taikka, kun hän 23 a §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa ja mainitun lainkohdan mukaiset eläkeoikeuden edellytykset täyttyvät.

Oikeus lapseneläkkeeseen päättyy, kun 23 b §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset eläkkeen maksamiselle lakkaavat tai kun lapsi sitä ennen on annettu ottolapseksi muulle kuin työntekijän jälkeen leskeneläkettä saaneelle tai tämän puolisolle.

24 §

Jos puolisonsa jälkeen perhe-eläkettä saava leski menee uuteen avioliittoon, on hänellä oikeus avioliittoon mennessään saada kolmen vuoden eläkettä vastaava kertakaikkinen rahamäärä.

24 §

Leskeneläke on työntekijän vuosityöansiesta:

1) 40 prosenttia, jos leskeneläkkeeseen oikeutettu on yksin edunsaajana;

2) 35 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja yksi lapseneläkkeeseen oikeutettu;

3) 30 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kaksi lapseneläkkeeseen oikeutettua;

4) 20 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja kolme lapseneläkkeeseen oikeutettua; sekä

5) 15 prosenttia, jos edunsaajina ovat leskeneläkkeeseen oikeutettu ja neljä tai sitä useampi lapseneläkkeeseen oikeutettu.

Leskeneläkkeeseen oikeutetun työ- tai eläketulo otetaan huomioon leskeneläkkeen suuruutta määrättäessä siten kuin 24 b §:ssä säädetään.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on työntekijän vuosityöansiesta:

1) 25 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on yksi;

2) 40 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on kaksi;

3) 50 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on kolme; sekä

4) 55 prosenttia, jos lapseneläkkeeseen oikeutettuja on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan eläkkeeseen oikeutettujen lasten kesken. Jos eläkkeeseen oikeutettuina on lapsia, joilla ei ole kumpaakaan vanhempaa, lisätään lapseneläkkeiden yhteismäärään 15 prosenttia työntekijän vuosityöansiesta, mutta enintään kuitenkin niin

paljon, ettei lesken- ja lapseneläkkeiden yhteismäärä ylitä perhe-eläkkeen enimmäismäärää. Lisä jaetaan mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Jos perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lukumäärä muuttuu tai lapseneläkkeeseen oikeutetusta lapsesta tulee täysorpo, perhe-eläkkeen määrä ja jakautuminen siihen oikeutettujen kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta ottaen myös huomioon, mitä 24 c §:n 2 momentissa säädetään.

Perhe-eläkelain (38/69) mukaiseen lapseneläkkeeseen oikeutetulle lapselle suoritetaan tämän lain mukainen lapseneläke vähennettynä perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärällä. Vähennettävänä määränä pidetään perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen perusmäärää tämän lain mukaisen eläkeoikeuden alkamisvuoden alussa.

24 a §

Leskeneläkkeeseen oikeutetulle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 23 d §:n 2 momentin mukaisesti lakkaa avioliiton taikka 23 a §:n 2 momentin mukaisen avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisen vuoksi, maksetaan kertasuorituksena elämisen vuoksi, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä olisi ollut kolmen vuoden ajalta. Perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetulla uudesta avioliitosta taikka avioliitonomaisissa olosuhteissa elämisestä huolimatta on oikeus saman kuoleman johdosta työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa tarkoitettuun perhe-eläkkeeseen, kertasuorituksesta maksetaan kuitenkin vain se osa, joka ylittää mainitun perhe-eläkkeen määrän kolmen vuoden ajalta.

24 b §

Leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulo tai eläketulo otetaan leskeneläkettä määrättäessä huomioon tulosovituksella. Tulosovituksessa 24 §:ssä tarkoitettua leskeneläkettä vähennetään, jos leskeneläkkeeseen oikeutetun työtulo tai eläketulo työntekijän kuollessa ylitti tulosovitusperusteen. Vähennyksen suuruus on 30 prosenttia työtulon tai eläketulon ja tulosovitusperusteen erotuksesta. Tulosovitusperuste on 2,15 kertaa 28 §:n 6 momentissa tarkoitettu vuosityöansion vähimmäismäärä työntekijän kuollessa.

Tulosovitusta varten vahvistetaan leskeneläk-

keeseen oikeutetulla työntekijän kuollessa ollut työtulo tai eläketulo. Työtulon määräytymisestä on soveltavin osin voimassa, mitä 28 §:n 1—5 momentissa säädetään työntekijän vuosityöansiosta. Eläketuloina otetaan huomioon jatkuvana maksettavat työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitut eläkkeet ja niitä vastaavat perhe-eläkkeet sekä luopumiseläkelain (16/74) mukainen vähennetty luopumiseläke samoin kuin tämän lain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), sotilastapaturmalain (1211/90) ja sotilasvammalain (404/48) sekä muun lain, jonka korvaus määräytyy tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan, perusteella jatkuvana maksettava tapaturmaeläke, elinkorko, perhe-eläke ja huoltoeläke sekä niitä vastaava liikennevakuutuslain (279/59) mukainen korvaus. Seläistä perhe-eläkettä tai sitä vastaavaa korvausta, johon leskeneläkkeeseen oikeutetulla on oikeus nyt korvattavan kuoleman johdosta, ei kuitenkaan oteta tulosovituksessa huomioon. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetun työkyvyttömyytensä perusteella saama eläke tai sitä vastaava muu korvaus ei ollut täysimääräinen, otetaan se tulosovituksessa huomioon täyden etuuden määräisenä.

Jos leskeneläkkeeseen oikeutettu saa 2 momentissa tarkoitettua perhe-eläkettä, huoltoeläkettä, jatkuvaa elinkorkoa taikka maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/90) tai luopumiseläkelain mukaista eläkettä, tulosovituksessa otetaan lisäksi huomioon poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, myös hänen työtulonsa tai työkyvyttömyytensä perusteella saama eläketulo.

Edellä mainittuja vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus voidaan myös ottaa samoin perustein huomioon eläketulona.

24 c §

Leskeneläke maksetaan tulosovitettuna työntekijän kuolemaa seuraavan kolmannentoista kalenterikuukauden alusta. Jos leskeneläkkeeseen oikeutetulla oli työntekijän kuollessa huollettavanaan lapsi tai lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen työntekijän jälkeen, maksetaan leskeneläke tulosovitettuna kuitenkin vasta siitä alkaen, kun kaikkien tällaisten lasten oikeus lapseneläkkeeseen on päättynyt.

Jos lapseneläkettä ryhdytään suorittamaan lapsen opiskelun tai ammatillisen koulutuksen alkamisen vuoksi sen jälkeen, kun leskeneläke on

Voimassa oleva laki

25 §
 Jos avioliitto on solmittu sen työtapaturman jälkeen, jonka seurauksena on sittemmin työntekijän kuolema, ei puolisoilla ole oikeutta perhe-eläkkeeseen, ellei avioliitosta ole syntynyt lasta tai avioliitto ole jatkunut kolmea vuotta. Myöskään lapsella, jota vasta tapaturman jälkeen on pidettävä 7 §:ssä tarkoitettuna lapsena, ei ole oikeutta perhe-eläkkeeseen, ellei sanotussa pykälässä tarkoitettu huoltosuhde ole jatkunut kolmea vuotta.

43 §
 Kun vakuutuslaitokselle on tehty ilmoitus työtapaturmasta ja vahingoittuneen tai hänen omaisensa oikeus korvaukseen on riidaton, mutta vakuutuslaitos katsoo korvausvelvollisuuden kuuluvan toiselle vakuutuslaitokselle, on ensiksi mainittu vakuutuslaitos velvollinen viipymättä korvausvelvollisen vakuutuslaitoksen puolesta suorittamaan asianomaiselle korvauksen ennakkona määrän, joka suuruudeltaan likimääräisesti vastaa korvauksen määrää. Jollei päästä yksimielisyyteen siitä, mikä vakuutuslaitos on korvausvelvollinen, on tämä kysymys alistettava tapaturmalautakunnan ratkaistavaksi. Tapaturmalautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

(Kumottu)

Ehdotus

myönnetty tulosovitettuna, maksetaan leskeneläke myös tältä ajalta sen tulosovitetun eläkkeen suuruisena, jota leskeneläkkeeseen oikeutettu viimeksi ennen opiskelun alkamista sai, mutta kuitenkin enintään niin suurena, ettei sen ja lapseneläkkeiden yhteismäärä ylitä 16 §:n 1 momentissa säädettyä perhe-eläkkeen enimmäismäärää.

Tulosovituksesta aiheutuva vähennys leskeneläkkeeseen tehdään muuntamalla vähennettävä määrä tapaturman sattumishetken indeksitasoon työntekijän eläkelain 9 §:n mukaisin perustein.

25 §
Hautausapuna maksetaan työntekijän kuolinpesälle 16 §:ssä mainittu määrä, jos hautauskustannukset on suoritettu sen varoista. Muussa tapauksessa suoritetaan hautaamisesta aiheutuneiden kustannusten määrä niille, jotka huolehtivat työntekijän hautajaisista, ei kuitenkaan enempää kuin kuolinpesälle olisi ollut suoritettava.

Jollei hautaamista ole voitu katoamisen vuoksi suorittaa, hautausapu maksetaan niille, joita olisi pidettävä työntekijän kuolinpesän osakkaina.

43 §
 Kun vakuutuslaitokselle on tehty ilmoitus työtapaturmasta ja oikeus korvaukseen on riidaton, mutta vakuutuslaitos katsoo korvausvelvollisuuden kuuluvan toiselle vakuutuslaitokselle, on ensiksi mainittu vakuutuslaitos velvollinen viipymättä korvausvelvollisen vakuutuslaitoksen puolesta suorittamaan asianomaiselle korvauksen ennakkona määrän, joka suuruudeltaan likimääräisesti vastaa korvauksen määrää. Jollei päästä yksimielisyyteen siitä, mikä vakuutuslaitos on korvausvelvollinen, on tämä kysymys alistettava tapaturmalautakunnan ratkaistavaksi. Tapaturmalautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

45 §
Vakuutuslaitoksen on annettava vuoden kuluessa siitä, kun siltä on haettu korvausta kuoleman tai katoamisen johdosta, päätös leskeneläkkeeseen oikeutetun työ- tai eläketulojen vaikutuksesta leskeneläkkeeseen.

Voimassa oleva laki

46 §

Jos tapaturmaeläkkeen, haittarahan, niihin liittyvien lisien tai *perhe-eläkkeen* suuruuteen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat, voidaan korvausmäärää oikaista.

49 §

Jos tapaturmaeläke, haittaraha, *perhe-eläke* tai korvaus kodinhoitokustannuksista on lakkautettava, keskeytettävä tai sen määrää pienennettävä ennalta arvaamattomasta syystä, tehdään muutos lähinnä seuraavasta mahdollisesta päivästä lukien.

Ehdotus

46 §

Jos tapaturmaeläkkeen, haittarahan tai niihin liittyvien lisien suuruuteen vaikuttavat seikat olennaisesti muuttuvat, voidaan korvausmäärää oikaista.

49 §

Jos tapaturmaeläke, haittaraha tai korvaus kodinhoitokustannuksista on lakkautettava, keskeytettävä tai sen määrää pienennettävä ennalta arvaamattomasta syystä, tehdään muutos lähinnä seuraavasta mahdollisesta päivästä lukien.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

Tätä lakia sovelletaan sellaisiin kuolemantapauksiin ja 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin katoamisiin, jotka ovat sattuneet tämän lain voimassa ollessa.

Mitä tässä laissa säädetään lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuin on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaista lasta ei kuitenkaan ottolapsisuhteen kestäessä pidetä luonnollisten vanhempiensa lapsena. Tässä laissa tarkoitettuna lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnustetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle työntekijä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Tämän lain 16 §:n 3 momentissa säädetty markkamäärä vastaa vuodelle 1992 vahvistettua työntekijäin eläkelain 9 §:ssä säädettyä palkkaindeksilukua.

Jos tapaturma on sattunut ennen tammikuun 1 päivää 1982, katsotaan tätä lakia sovellettaessa sellaisen elinkoron saajan kuolema, jonka haittaste on vähintään yhdeksänkymmentä sadalta tapaturman seuraukseksi, jollei voida pitää todennäköisenä, että tapaturman aiheuttamalla vammalla tai sairaudella ei ole ollut siihen olennaista vaikutusta.

Maksettaviin perhe-eläkkeisiin sovelletaan tämän lain 24 §:n 6 momenttia siten, että yhteensovitus suoritetaan tämän lain voimaan tullessa ja että vähennettävänä määränä pidetään perhe-eläkelain mukaisen eläkkeen markkamäärää sen suuruisena kuin se tuolloin on.

